

ȘANTIERUL ARHEOLOGIC PARȚA 2006

Colectivul de cercetare : Gh. Lazarovici (Univ. "E. Murgu" Reșița), Dan Ciobotaru (Muzeul Banatului Timișoara), Marco Merlini – Sibiu/Roma; Paula Ucelli Gnesutta (Univ. Pisa), Zoia Maxim (Muzeul de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca), Magda Lazarovici (Inst. Arh. Iași), Dorel Micle (Universitatea de Vest), Sorin Petrescu, Dimitrije Negrei (Muzeul Caransebeș); Cristi Roman (Muzeul din Hunedoara), Adela Mateș (Muzeul din Beclean), Mircea Ardelean (Fac. de Geografie, Univ. de Vest Timișoara).

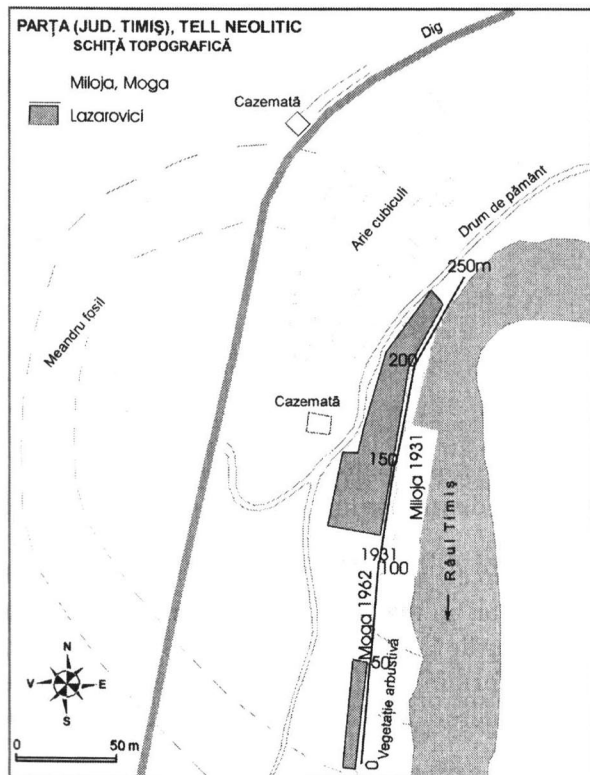

Fig. 1 Schiță topo, amplasarea săpăturilor de la Parța

A, B, C, D și E, din zona **Casa Cerbului** (Lazarovici et alii 2001, vol I.1, 2001, p. 146-148). La nivel 7C, am constatat existența unei alte încăperi cu etaj, care se întindea spre nord, marcată inițial ca încăperea E, de la care s-a cercetat peretele de sud, surprinsă pe 2 m lățime, dar care credem că aparține de un alt bloc de locuințe, cercetat anterior (Lazarovici et alii 2001 vol I.1, 2001, P 151-153).

Cercetările din campania anterioară, în c. 172 C-E, s-au oprit la nivel 4, unde

Cercetările au continuat la Casa Cerbului, cercetare începută în urmă cu 10 ani și reluată în 2005 (Lazarovici Gh., Merlini M. et alii 2006) care cercetări s-au extins de-a lungul malului în zona c. 172-182B-E, zonă în care continuau complexe parțial cercetate în anii precedenți P 169 și din săpăturile mai vechi încăperea A și B la care au fost cercetate lipiturile podelei și structura de bază (Lazarovici Gh., Merlini M. et alii 2006; 2006a).

În această campanie, principalul scop a fost încheierea cercetării în suprafață, la nivel Parța 6 și 7c. Pe toată suprafața deschisă în campania anterioară au fost încheiate lucrările la încăperile

era o locuință din epoca cuprului, P169/P172 (cultura Tiszapolgâr: Lazarovici et alii 2005; 2005a; 2005b p. 29, fig. 4a). Săpătura s-a lungit cu încă cinci carouri spre nord (c. 172-180 DE), pentru dezvelirea locuinței Tiszapolgâr (P172) (Lazarovici et alii 2001 p. 183, fig. 145) și prepararea blocului P151-153, cercetare rămasă neîncheiată.

Nivelul medieval.

Începând de la adâncimea -40 cm și sporadic mai sus, în anumite carouri, au fost descoperite fragmente medievale timpurii, fiind vorba de complexe (bordeie și semibordeie) care se adâncesc în stratul de cultură din nivel Tiszapolgâr și din nivel 5, din faza cultura Banatului IIC, poate și III. Acestea urmează a fi cercetate în campania viitoare.

Nivelul de epoca cuprului.

Complexele aparținând epocii cuprului, culturii Tiszapolgâr (pentru termen Schier W., Drașovean Fl. et alii 2004; și M.-C. și Gh. Lazarovici 2007 m.s.)

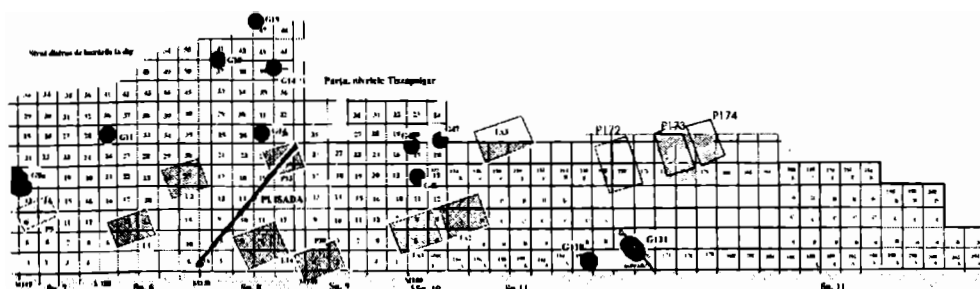

Fig. 2 Parța, planul nivelului 4 cu complexe cercetate până acum

descoperite parțial în campania precedentă, acum au fost studiate, studiul substructurilor nefiind încheiat complet.

Complexul P171-P172, acoperit în cercetarea recentă pentru a fi păstrat, a fost dezvelit, iar ca urmare a lărgirii suprafeței au mai apărut resturi de chirpici de la alte două complexe (P 173-174), în carourile E-F 174-176, toate pornind la același nivel de călcare (-0,45/55 cm). Ca și primele complexe Tiszapolgâr cercetate (Lazarovici et alii 2001, fig. 145-148) structura lor este din bârne mari, iar spațiile dintre bârne erau lipite cu lut.

Locuința 171-172. În campania precedentă am găsit resturi de chirpici și o podea suspendată. Printre chirpici apăreau fragment ceramice Tiszapolgâr, în vreme ce pe nivelul de călcare erau și fragmente ceramice ale culturii Banatului IIC sau IIIa, aparținând nivelului 5, cu o grosime în aceste părți de 15 cm, iar materialele ceramice tipice fiind puține. Acest complex avea o structură mai deosebită. Despre fundații nu putem preciza mare lucru, cercetarea s-a oprit la nivelul de călcare, știm doar că structurile au stâlpi mari, adânci (Lazarovici et alii 2001, fig. 145-148).

Fig. 3 Parța, a) în spate nivelurile 4-5; b) stânga profil deranjat de săpătura lui M. Moga.

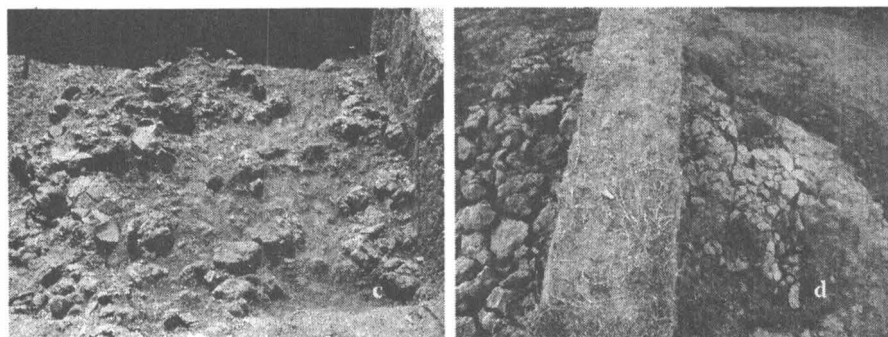

Fig. 3c L 171/172 ceramică pe podea,

d) profil peste complex.

Fragmentele ceramice descoperite pe nivelul de călcare, mai ales la ceramica uzuală sau semifină, erau caracteristice, deopotrivă, pentru cultura Banatului IIC-III dar și Tiszapolgár.

Ceramica fină se deosebea prin caracteristicile toarte cioc. În campania precedentă am considerat că platforma ar putea fi perete sau podea suspendată. După ridicarea structurii de chirpici, am constatat că este vorba de o podea suspendată. Dimensiunile sale nu erau prea mari, 1,8/1,9 x 1,6 m, din care motiv nu putea fi etaj (fig. 4a). Ceramică se găsea doar spre latura de sud, credem că era loc de depozitare (fig. 4c), platforma servind poate ca pat. Asemenea situații am descoperit la Țaga în mai multe complexe (Lazarovici Gh. et alii 2003; 2004 ; Maxim et alii 2005).

În ea au fost observate anumite denivelări (fig. 4a), determinate de bârne masive din substrucție. Înspre peretele de nord a fost descoperită o râșniță spartă *in situ*. (fig. 4d).

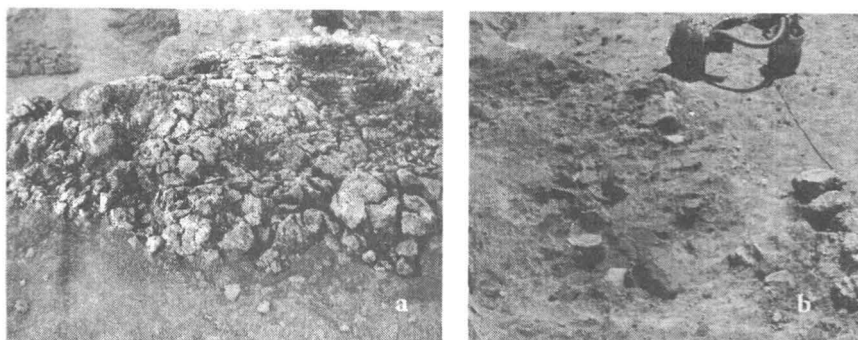
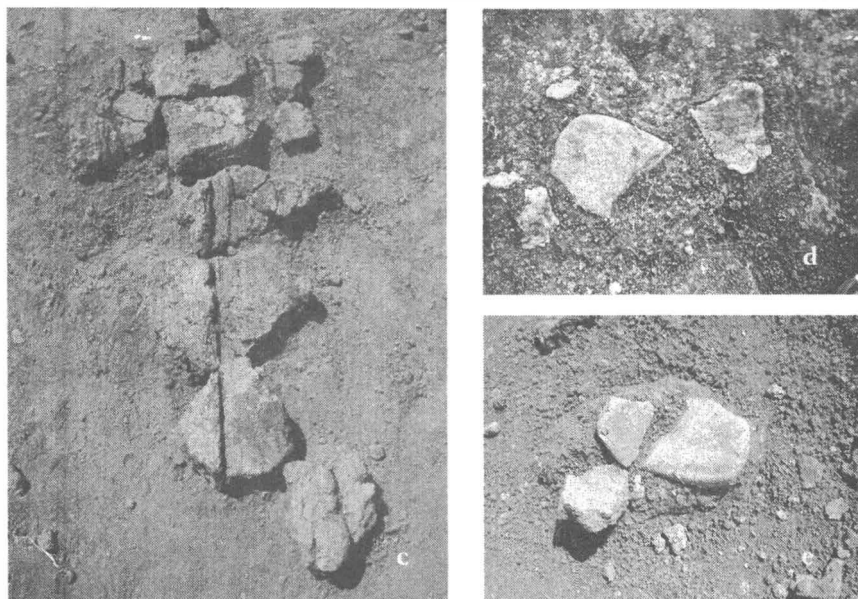

Fig. 4 L 171/172 a) Podea suspendată; b) structura; Fig. 4c Ceramică sub podea; d) râșniță

Construcția are o formă surprinzător de apropiată de a locuință cercetată mai de mult, tot de la Parța (platforma 166 din nivel 5) unde, de asemenea pe o parte a locuinței (latura de est) se afla patul, ca să îi zicem așa, deși putea servi și altor funcționalități. Aceea avea dimensiunile de cca. 1,2 x 1,7 m (unele margini din

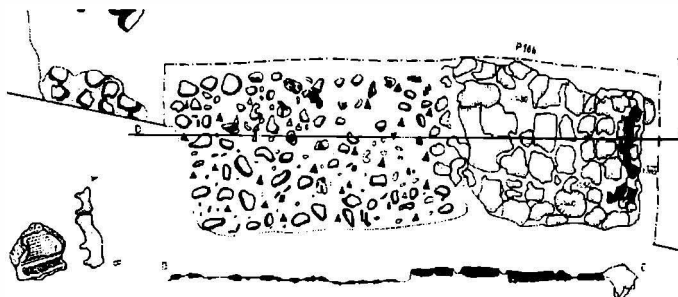

Fig. 5 Platforma 166

lățime nefiind clare). Acolo am găsit și resturi de la pereți sau poate lipituri de la un tavan, împrăștiate împreună cu fragmente ceramice și oase.

În suprafața nou deschisă au fost preparate alte aglomerări de chirpici, alungite ca formă, provenind de la complexe Tiszapolgár (P173-174), cele mai multe au structuri de lemn, iar spațiul dintre lemne este acoperit cu chirpici.

Ca și la celelalte complexe Tiszapolgár, dărămăturile de chirpici se înșiruie de-a lungul pereților, ele provenind, credem noi, de la structurile de pereți de lemn lipiți cu lut, pentru a feri de vânturi, obicei des întâlnit la construcțiile țărănești din lemn din Transilvania, din cercetările noastre de etnoarheologie (fig. **).

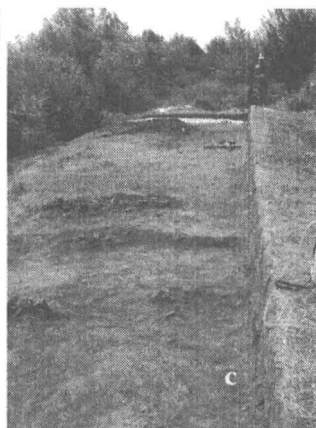
La arderea pereților, chirpiciul (acolo unde există în cantitate mai mare) pică de-a lungul pereților, alteori nu este ars și nu îl găsim, căci materialul pentru chirpici nu este ca cel din fazele timpurii ale culturii Banatului (argilă și pleavă), acesta are argilă, pământ și resturi organice (iarbă, paie).

Fig. 6a, L 174

b) L 173

c) L 174, L 173, L172

Materialul arheologic descoperit a fost împrăștiat, fragmente au rămas doar sub „pat”, precum și râșnița. Alte vase nu am găsit, dar mai multe amănunte pot rezulta după încheierea cercetării substructiei.

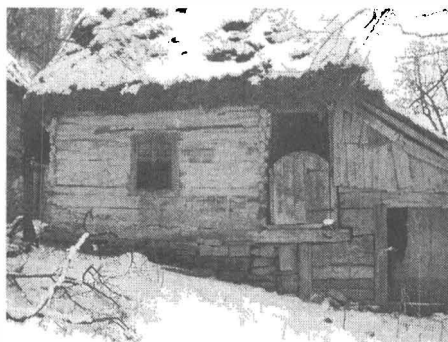

Fig. 7a Râmeți, jud Alba, bârne lipite cu lut și vopsite cu var alb sau albastru

Casa Cerbului (fig. 7)

Cercetările au continuat pe întreaga suprafață a blocului de locuințe. Cu acest prilej, am putut constata câteva situații generale, dar și unele specifice. Unele au fost observate și la alte complexe, altele sunt noi. Unele încăperi ale acestei construcții, dacă nu toate, continuă cel puțin din nivel 7b, deoarece grosimea lipiturilor merge până la baza nivelului 7b. La reluarea cercetărilor am constatat că acoperirea cu plastic și lut a păstrat foarte bine complexele (fig. 8).

Încăperea A

La aceasta fost studiată structura de bază: stâlpi interiori și cei de la etaj (etajul fiind cercetat în urmă cu 10 ani), pereții de nord și vest.

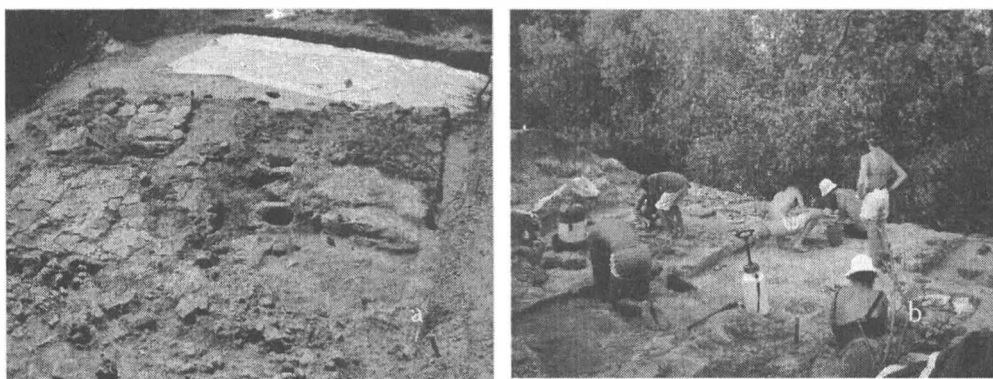

Fig. 7 b Zona Casa Cerbului, a) vedere generală, b) aspect de lucru.

Structura de bază.

La structura de bază am constatat că sunt numeroase gropi: unele de la stâlpi rămași în funcție, altele de la etajul ultimelor niveluri, altele de la pereții interiori. Deoarece nu au fost cercetate nivelele inferioare de la P111, este necesară o extindere spre sud a suprafeței cu cel puțin două rânduri de carouri, deoarece încăperile A și D (cel puțin deocamdată) continuă planul unei construcții foarte mari din nivelele 7b – 7a. Împărțirile pentru nivelele 7c nu ne sunt clare, de aceea enumerăm doar cele din 7a/6. De fapt, la cele mai multe dintre „blocurile” de locuințe, unele încăperi erau din nivel 7c și doar unele încăperi sau amenajări erau din nivel 6 (Lazarovici et alii 2001, p. 105 și urm.)

În zona de vest o groapă medievală, care trecea și în încăperea B, a deranjat parțial podeaua și peretele interior, la 1m sud de locul unde era Capul de cerb. Podeaua primelor etape de locuire avea până acum cinci straturi de lipitură, dar în una din gropi (gr. k) am numărat 8 lipituri și cercetările nu sunt încheiate (fig. 9a). Săpăturile vor trebui extinse spre sud, până la latura de sud a complexului, latură necercetată lasată neatinsă din cauza lipiturilor. La gropi am constatat și ce se

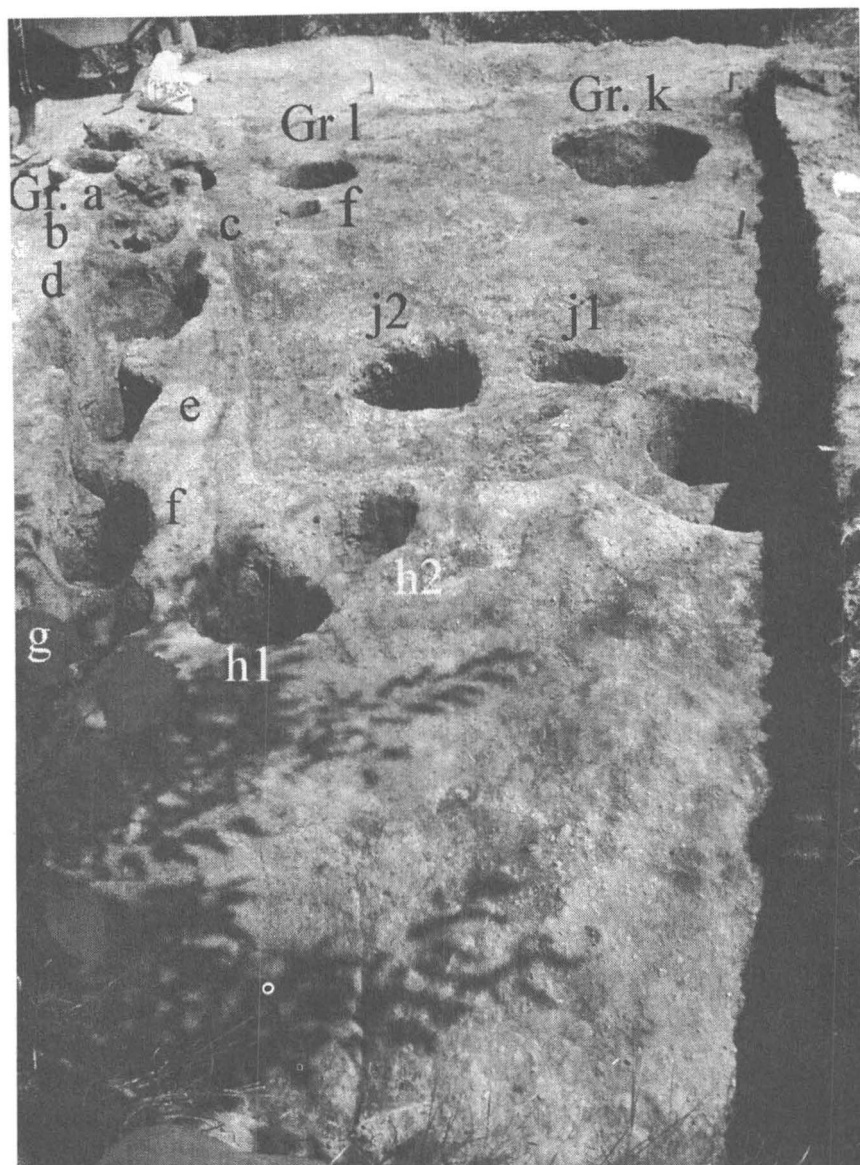

Fig. 8 Incăperea A, structura de bază, nivel 7a/6, vedere spre est

putea observa la lipituri sau pereți, anume că acestea sunt din mai multe etape. Este destul de dificil a aprecia acum mai precis din ce etapă sunt stâlpi, până nu se încheie întreaga cercetare a suprafeței.

În două din gropile centrale se pot observa grupări de trei-patru stâlpi (gr. k și i: fig. 9). Totuși, în *groapa i* se poate observa o groapă mai veche (gr. ia), care avea doi stâlpi, din care unul a fost dezafectat la săparea *gropii ib* în care se pun trei stâlpi ca la *groapa k*. Cele cu trei stâlpi țin de etapa *Parta 6*, când se ridică câte un etaj la cele 4 încăperi.

Gropile de la etaj dublează de cele mai multe ori gropile de la pereți, iar cele din interior sunt 2 sau 3, ele susținând structura de lemn a etajului, pe care se puneau apoi straturile de chirpici. La multe din locuințe, la etaj erau pereți din împletituri ușoare sau mănunchiuri de nuiele.

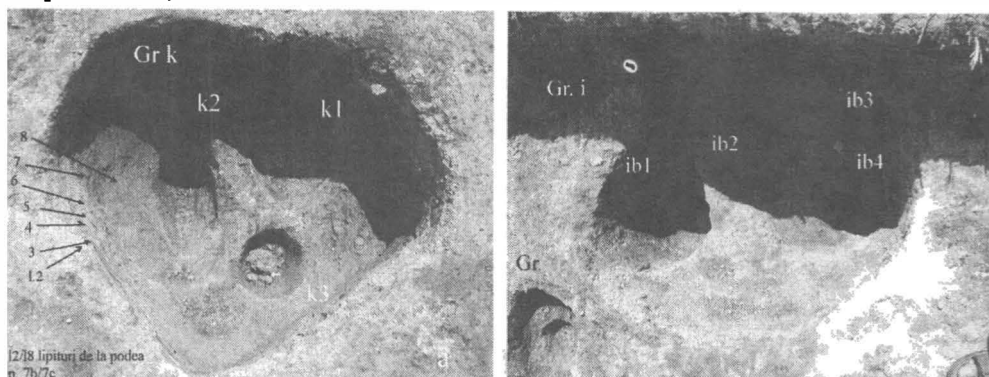

Fig. 9 Casa Cerbului: a) gr. k, b) gr. i; încăperea A

De altfel, în campania precedentă a apărut un asemenea perete intermediar, picat în picioare pe lipitura 1, căci nu avea fundație și nici nu era lipit (Lazarovici – Merlini 2005 fig. 19). Asemenea structuri au apărut la etaj, la blocul de locuințe P42 și P8 (Lazarovici et alii 2001, I.2, p. 100).

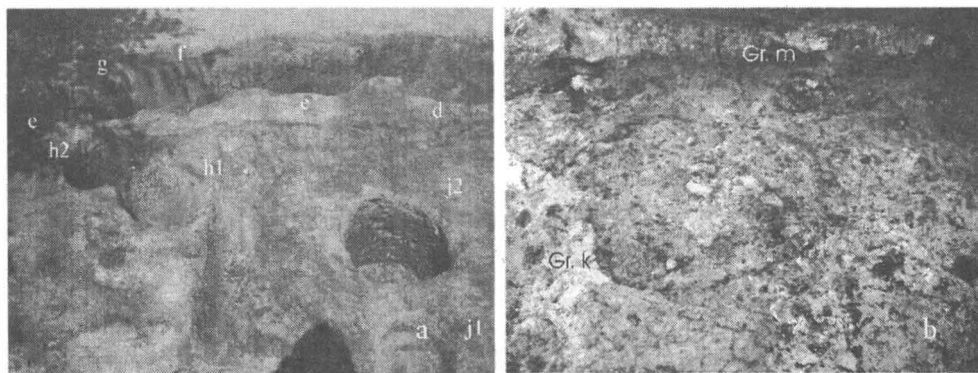

Fig. 10 a) Stâlpii din peretele dintre încăperea A și B; b) gropile interioare k și m de la structura etajului și acoperiș

Peretele de nord.

A fost singurul perete preparat. Stâlpii sunt de circa trei dimensiuni. La unele gropi, cele mai largi la gură, stâlpii au fost scoși cu prilejul reparației și înlocuiți. În imaginea de jos se poate vedea o asemenea groapă lărgită. Din studierea peretelui se poate observa ca s-a săpat un șanț, lat de 20-25 cm, lărgit apoi după dimensiunile și locul stâlpilor. La fixarea stâlpilor este pus pământul scos din șanț, rareori de folosesc bucăți de chirpici și mai rar pietre (nu se prea găsesc în câmpie).

Acolo unde sunt bucăți de chirpici în groapă și nu sunt zdrobite, ele pică în groapa goală ca urmare a arderii stâlpilor până în fundație, apoi treptat se

umple groapa cu materiale din straturile ulterioare. Cantitatea mare de lemne, structurile pereților, etajului duc la incendii de proporții unde temperaturile trec de 1000°C, având loc uneori vitrifieri ale argilei și compușilor ei (Ionescu **). Arderile puternice, dar mai ales încălzirea argilelor fac ca focul să dureze, iar arderile sunt dintre cele mai complete. Uneori, am găsit arderi din una sau ambele părți ale chirpiciului. Se vorbește de arderi intenționate, desigur sunt valabile când focul este pus de dușmanii contra cărora se țin în casă, pe sub paturi, în

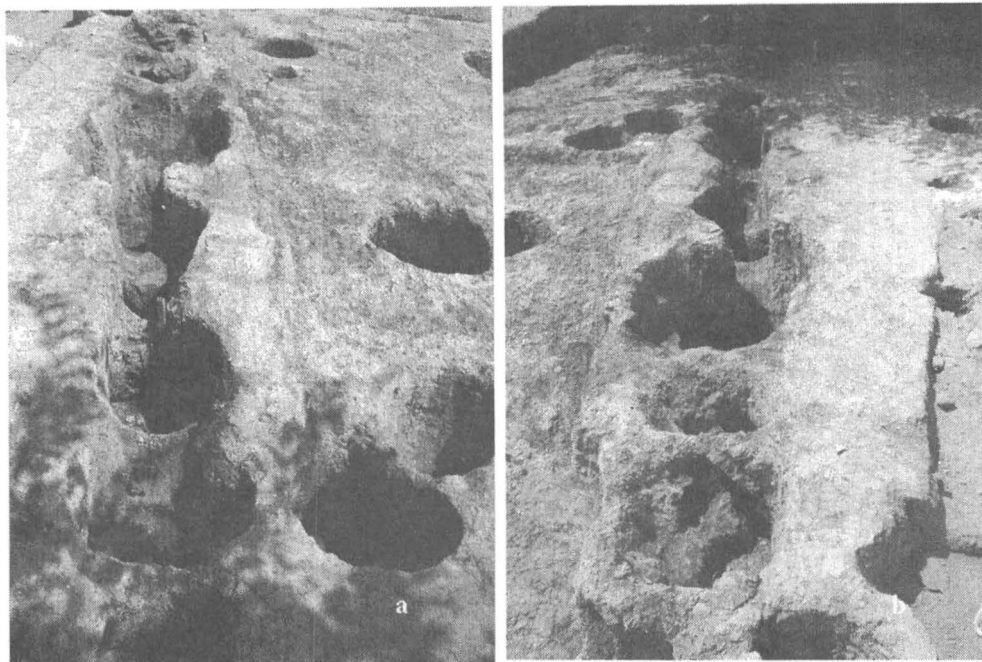

Fig. 11 a) VE Stâlpi de la peretele de nord și peretele de vest al încăperii b) EV

sanctuar marile bile și din cauza cărora s-au ridicat șanțurile de apărare. Pot fi și arderi intenționate, dar trebuie demonstrate. La Parța, în nivel 6, arde toată stațiunea, dar găsim numeroase bile de praștie pregătite (vezi mai jos), sistemul de fortificare mai rămâne în uz în nivelul 5.

Podeaua.

Podeaua de la locuință, cum am observat și mai sus, are 8 nivele până acum depistate. În campania precedentă am preparat una sau două nivele (din cauza înghețului uneori cele de la suprafață, de la o campanie la alta se distrug).

Toate podelele erau formate din pământ galben amestecat cu negru, cu resturi mărunte de chirpici și concrețiuni calcaroase (se află în vad, în râu, la perimetrul din aval al așezării). Ele sunt bine bătute, având o suprafață foarte netedă, ce poate fi și a fost folosită ca vatră de foc ocazională sau vatră neamenajată (fig. 12c) uneori au resturi organice pe nivel, deși ca să prindă lutul galben sunt spălate, căci

aderența e bună. Grosimea lor variază între 3 – 7 cm, rostul lor este de a obține nivelări și curățiri.

Ele se opresc la cca 4-7 cm de marginea gropilor de la structura de bază. În fazele 7b și 7a, rar în 7c mai există vetre neamenajate (fig. 12c și Lazarovici et alii 2001 în bordeie din nivel 7a, fig. 60), cu resturi de cărbune și cenușă sunt mai numeroase. Din nivelul 7b-6, de teama incendiilor, regulile sunt mai severe, vetrele cu gardină sunt refăcute de 3-4 ori (ex. P17/43, P40 și altele.

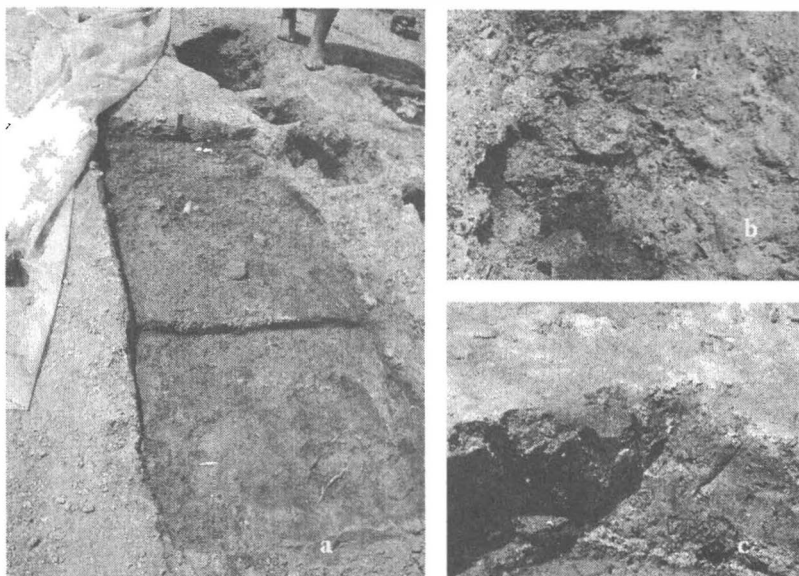

Fig. 12 a)trei nivele de podea în preparare; b) structură, detaliu sus; c) vatră neamenajată jos

După studierea structurilor, am constatat că pentru capul de cerb sunt două localizări posibile: cea indicată anul trecut sau cea din prezent. Localizările puteau fi deasupra intrării sau pe o laterală. Unde am amplasat-o acum se apropie de o structură, dar nu am descoperit a doua groapă de stâlp. Varianta veche (2005) este cea mai verosimilă, acolo fiind două gropi, iar structura bărnei coincide cu traseul peretelui de vest al încăperii B. Fl. Medeleț, datorită asimetriei capului de cerb, presupunea existența și a unei alte structuri.

Am încercat, pe baza săpării sistemului de gropi de la structura de bază, asociind cu resturile de podea (fig. 14b), să reconstituim întinderea și amplasarea structurii etajului. O problemă deschisă rămâne zona coridorului spre încăperea B și dacă și acesta a avut etaj. Poate prin lărgirile spre sud și vest, care se impun în viitor, se va putea clarifica situația.

Încăperea B.

Cea mai mare parte a încăperii a fost distrusă de un semibordei medieval și de secțiunea lui M. Moga. Dimensiunile sale nu se pot aprecia până nu se extinde

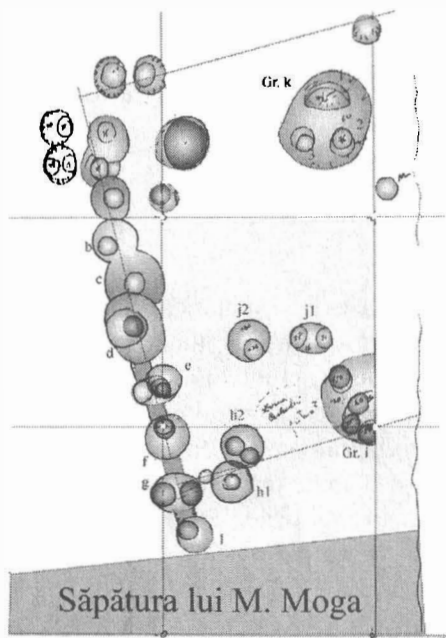

Fig. 13 Casa Cerbului: Structura de bază

resturi de la peretele de est și sud.

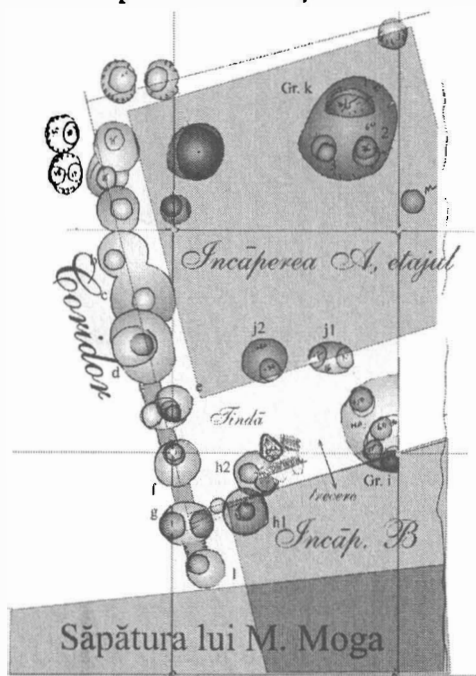

Fig. 14 a Locul etajului și posibil al capului de cerb

suprafața spre sud și vest. De la podea a fost săpate două nivele în campaniile precedente (vezi Gh. Lazarovici et alii 2001, p. 146) și unul în această campanie, nivel la care s-au oprit săpăturile.

În zona peretelui despărțitor sunt o serie de gropi duble, ceea ce ar presupune existența unei structuri pentru un acoperiș foarte înalt, aici nefiind chirpici de la un eventual etaj. Dar nu este exclusă nici ipoteza unui etaj construit numai cu lemn, nu și cu lut. În aceste situații, problema rămâne deschisă.

Încăperea C.

Aici a fost studiat etajul, un cuptor cu patru etape de refaceri, situat lângă peretele de nord, resturi a două vetre anterioare lângă colțul de SE și resturile unui etaj cu două refaceri ale podelei. Au fost surprinse

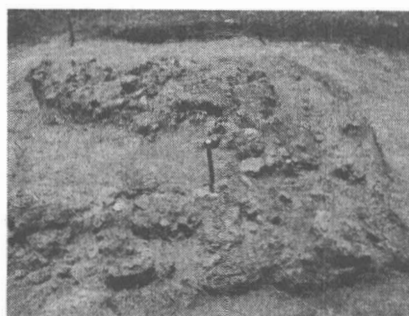
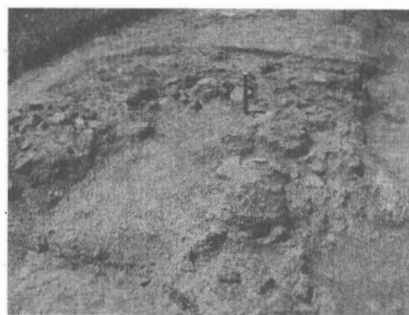

Fig. 14 b Etajul văzut dinspre est (sus) și nord (jos)

În campania precedentă, cercetările s-au oprit, în zona de nord, la un cuptor ce avea mai multe etape de refacere, iar în zona de sud la o aglomerare ce indica o construcție cu etaj sau podea suspendată. Cercetările au arătat că este vorba de un etaj. Zona de vest a fost săpată de M. Moga. Dărâmurile etajului aveau peste 40 cm grosime, ceea ce părea suspect, deoarece de regulă nu treceau de 30 cm, iar la 40 cm sunt fie două podele, fie o podea și un perete.

Peretele de est

Structura de bază a peretelui de est, ca și peretele de vest al încăperii D, erau formate din stâlpi masivi cu diametrul în jur de 20 cm (cum apăreau gropile într-o fază), groapa pentru stâlpi avea între 30 – 40 cm, uneori mai largă.

La golirea gropilor, s-a observat că unii stâlpi erau scoși, având groapa lărgită.

Aceștia trec de înălțimea etajului poate până spre coama acoperișului, care ar trebui să fie în 4 ape, deoarece nu sunt spații pentru scurgerea apelor decât între blocuri, altfel zăpada și apele pluviale curgeau în interior. S-a mai constatat

Fig. 15 Casa Cerbului, zona de N, încăperile C și D

existența unor stâlpi dubli, mai spre interior de la perete, uneori în aceeași groapă cu stâlpii de bază care țineau de structura etajului.

Pe marginile interioare ale parterului, în câteva locuri unde peretele a ars în picioare, au fost găsite fragmente de perete în picioare, cu urma bârnei (fig. 15). La ultimele două lipituri au fost descoperite, de asemenea, tot în interiorul locuinței, resturi de la lipitura de la podea spre perete în sus, înaltă de cca 15 cm. Acestea aveau urme de netezie de la degete, cum de altfel apare și în alte locuri (fig. 16). La una arderea era dinspre stâlp, iar la cealaltă dinspre locuință.

Peretele de sud.

Structura peretelui de sud a fost doar parțial cercetată, doar gropile au fost observate la nivelul de călcare. De foarte multe ori, unele gropi au putut fi

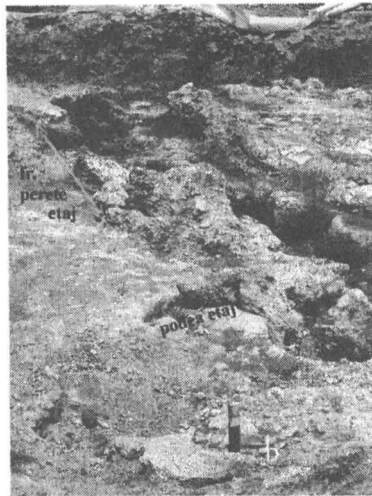
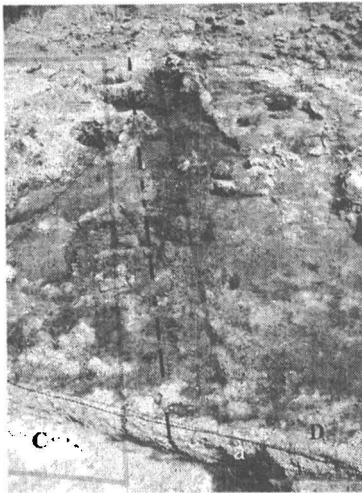

Fig. 16 *Incăperea C: a) traseu de perete; b) fragmentul de perete pe marginea podelei de la etaj*

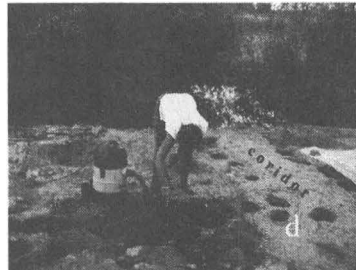
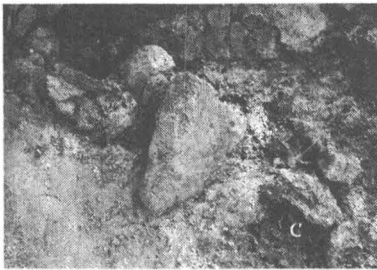

Fig. 16 c) *Lipitură pe stâlpul de la parter* **Fig. 16 d)** *gropi de la încăperea C și D*

observate doar după săparea încă a unui nivel de 10 – 15 cm. Totuși, peretele avea altă structură decât cel de est. Dar, în imediata vecinătate, au fost descoperite gropi de la structura de bază a etajului, gropi de mari dimensiuni. Aceasta arată că poate fi vorba de un perete interior spre coridor. În cercetările viitoare se vor putea face și alte observații.

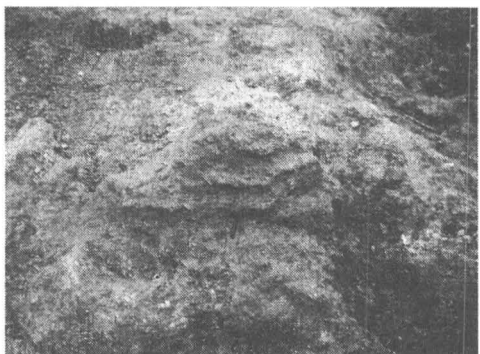
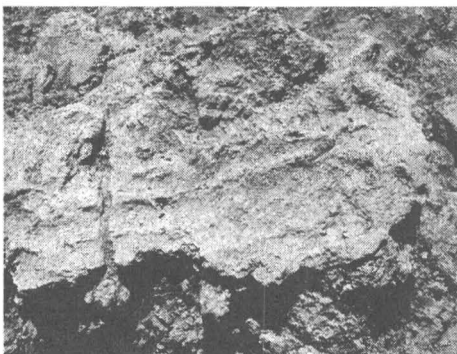

Fig. 17 *Lipituri pe peretele la parter din diferite etape de reparații*

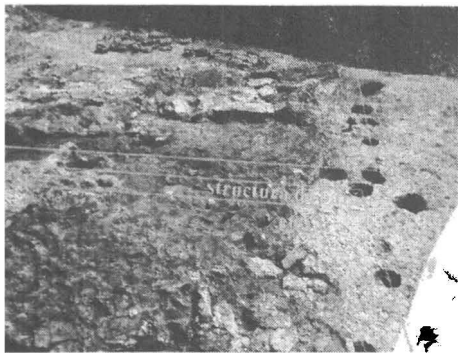

Fig. 17 Peretele de sud

nu fi observate anumite detalii și se tăia legătura cu complexele de la nord de Casa Cerbului.

Cele patru rânduri de lipituri (fig. 18-19) - deși cercetarea nu este încheiată deoarece cuptorul nu a fost preparat, vatra sa necesită studiul pe o suprafață mai mare, ca și peretele de nord - sunt realizate din straturi groase de de 3 la 7 cm, uneori și în funcție de denivelările care au apărut.

În perimetrul încăperii C am coborât doar la nivel Parța 6, dar se constatau în jos vetre deranjate la săparea gropilor de stâlp pentru etaj provenind din faze mai vechi, foarte bine realizate și arse deosebit de puternic. Asemenea vetre groase, bine arse, cu urme de vitrifiere, nu am găsit în nici unul din cele peste 60 de locuințe. Asemenea temperaturi nu se obțin decât prin suflare cu foale de aer. Primele lipituri conțin mai multă cenușă și argilă de culoare deschisă (posibil

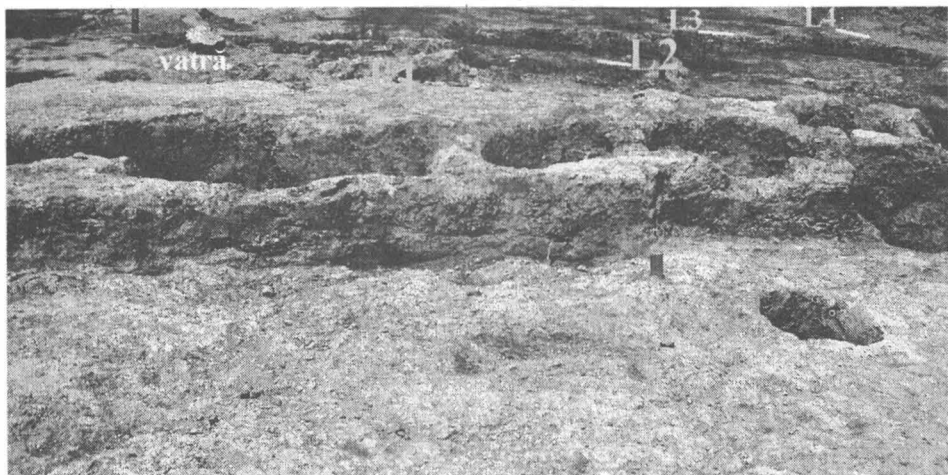

Fig. 18 Podelele privite dinspre est cu patru lipituri; în față, gropile de la peretele de est

caolin, deși nu se află în zonă, poate o argilă fină), cenușa fiind bătută, din cauza argilei are o consistență deosebit de tare. Am întâlnit o asemenea situație la vetrele unui cuptor pentru topit și prelucrat aurul în Cheile Turzii - Peștera Ungurească, tot în campania din acest an (vezi Lazarovici et alii CCA, 2006).

Lipiturile dinspre cuptor erau mai bine arse decât cele din restul locuinței, fiind favorizate, foarte probabil, și de cădura de la cuptor, fie de la grinzile etajului (fig. 19b).

Din imaginea alăturată (fig. 19c) se poate observa foarte clar coacerea ultimelor două straturi de lipitură. Se mai pot observa pete de cenușă cu argilă, pete de argilă și fragmente de chirpici, plus resturi de cărbune. Desigur, dacă se vor face unele analize, se va putea spune mai mult despre conținutul acestor straturi.

Etajul

Încă din campania precedentă, am constatat în partea de sud existența etajului, fiind lăsat pentru o cercetare de detaliu amănunțită. Structurile etajului, peretele, fundațiile, structura podelei etajului au fost studiate cu mare atenție încât acesta poate fi reconstituit cu grijă, unele elemente fiind evidente (fig. 14-15). Este dificilă acum o reconstituire, nefind cercetate toate gropile infrastructurii, de aceea ne mulțumim cu descrierile generale necesare unui prim raport.

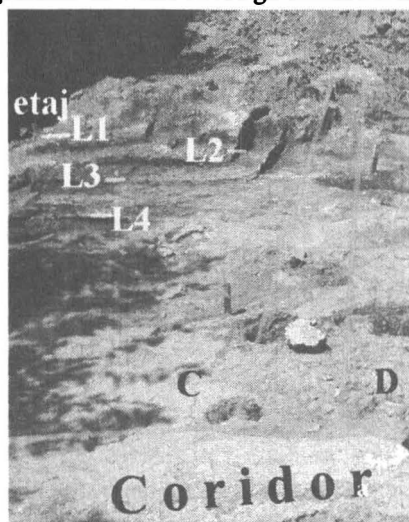
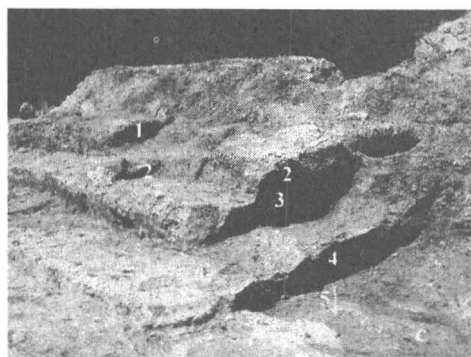

Fig. 19 a) Lipituri în încăperea C la parter; b) trei lipituri pe latura cuptorului

c) lipituri din spatele și marginea cuptorului

Peretele etajului (fig. 14-15)

O parte a peretelui de vest, pe lungimea cuptorului, a fost cercetată și se observa clar, încă din campania precedentă (Lazarovici et alii 2006, fig. 27-28, 39; Lazarovici – Merlini 2006, fig. 27-28, 39), urmele unei structuri de pari groși de 3-4 cm. Resturi ale peretelui de est, răsturnat peste cuptor, erau clare. Peretele era montat pe podeaua etajului. Prin rupere (fig. 14-15), în partea rămasă

in situ, se observa structura interioară de pari înfiți vertical, în lutul din podeaua etajului (Lazarovici – Merlini 2005, fig. 27-28, 39).

Structura peretelui era din pari și despicături de pari puși vertical (fig. 21a), iar pe alocuri structuri de nulele, ce formează structuri ușoare (întâlnite la etaje, ca ex. la peretele de est al P43). Peretele era lipit din două părți, ceea ce înseamnă că servea ca margine la etajul încăperii D (cercetat în campania precedentă: Lazarovici

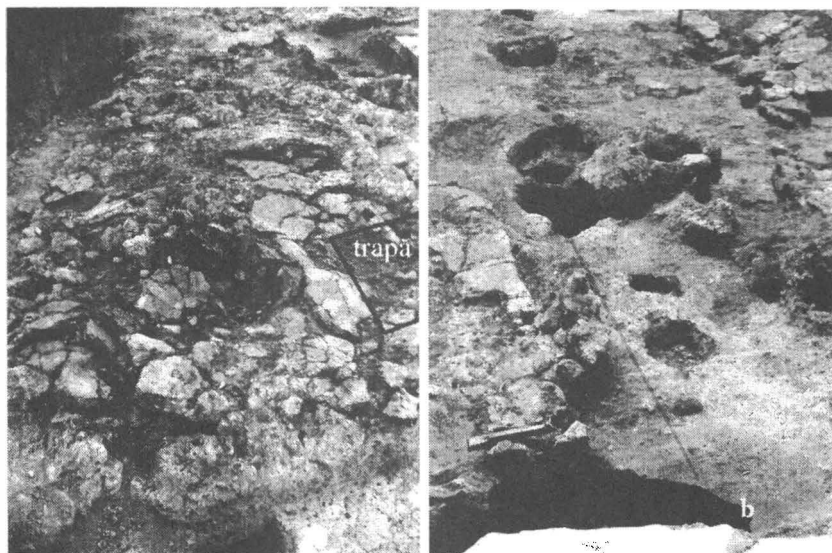

Fig. 20 a) Podeaua etajului cu trapa de urcare din colțul de SE; b) peretele de est

et alii 2005). Bărnele care se pot observa, unele despicate, țin de structura de bază, fiind sesizate și în podea la parter, cam în aceeași zonă (diferență de cca. 30 cm pe lățime, ceea ce era nesemnificativ (fig. 16d).

În plus, o parte a peretelui era răsturnat peste cuptor, nu spre colț dar de la jumătatea cuptorului (fig. 14-15). Acest perete se rupe și se prăbușește înspre ambele etaje. Uneori, el se despică în două și apar structuri de pari cu fața în sus (fig. 21b), în ambele camere (C și D). Așa ne explicăm de ce în încăperea D, la etaj, nu am găsit urma întregului perete.

Peretele de la etaj a fost mai evident după demontarea unora din lipiturile de la etaj. Atunci s-a văzut clar că acesta pică peste podeaua etajului și ambele peste cuptor (fig. 14-17c). Partea ruptă, cercetată în campania precedentă, nu reprezenta baza de pe sol, nici una din găuri nu continua în sol, se opreau pe el.

Peste dărâmăturile etajului au fost observate diferite structuri, unele provenind de la peretele de est, altele de la cel de vest, care se afla, foarte probabil pe la mijlocul săpăturii lui M. Moga.

Podea etaj

După îndepărtarea pereților laterali, picați peste podea și reconstituirea

Fig. 21a Peretele de est

b) urme de bârne și nuiiele, peretele de est

structurii lor, am observat existența unor rupturi ale podelei și ridicarea unora în sus, într-un caz chiar pe verticală. Aceste ridicături sau goluri corespund unor gropi de la stâlpii de sprijin ai etajului. La diferite nivele de îndepărtare a resturilor, gropile de stâlp se conturau foarte bine (fig. 22a-b).

Gropile formează o linie spre sud, la capătul platformei etajului, la cca 2 m și alta spre est (fig. 22 jos).

Structura podelei de la etaj (fig. 23-26)

Podeaua de la etaj avea o structură masivă din bârne despicate (fig. 23), puse una lângă alta, uneori cu distanțe foarte mici între ele (1 cm), alteori mai mare (3-4 cm). Bârnelor la ardere păstrează resturi de cenușă sau funingine. Arderea este foarte puternică, dar nu am găsit urme de vitrifiere, cum apare uneori. Arderea bânelor este completă, nu sunt urme de cărbune.

De la bârna transversală s-a păstrat un rest de urmă, grosimea ei nu poate fi apreciată, dar credem că era pe cant, fiind mai mică decât cele longitudinale.

Fig. 22 Podeaua de la etaj cu urme de stâlpi

Bârnela pe care stă lipitura sunt orientate NS, în vreme ce bârna transversală are orientare EV, iar spre capătul de est este una din gropile de mari dimensiuni,

Fig. 23 structuri de bârne despicate de la podea

probabil cu doi-trei stâlpi. Din păcate, bârnele transversale foarte rar lasă urme, ele fiind sub bârnele longitudinale și lutul nu ajunge la ele decât rareori. La unele din locuințele cu etaj am găsit, de asemenea, bârne transversale, de obicei erau mai groase sau puse pe cant (Lazarovici et alii 2001, p. 168, fig. 124). Bârnela longitudinale erau clare (fig. 26).

Primele vetre.

Pe nivelele de călcare au fost constatate urme ale unor vetre neamenajate,

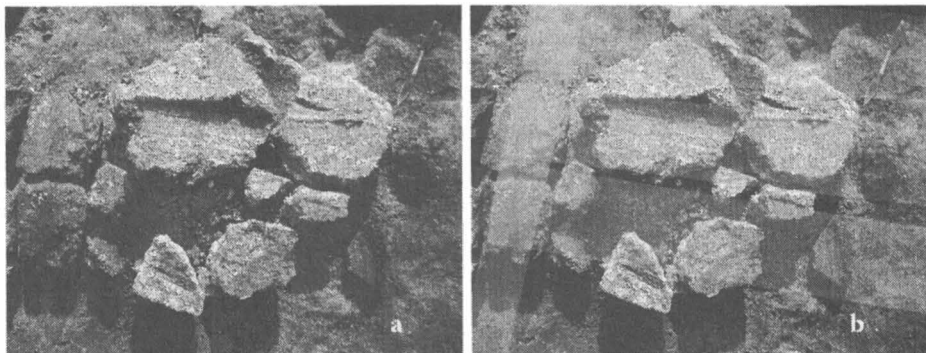

Fig. 24 Structura, a) dimensiunea și b) dispunerea bârnelor de la structura etajului

sau poate vetre sezoniere (în sezonul rece se pot muta în funcție de vânturi) sau determinate de alți factori. La primele două niveluri, când cuptorul nu funcționa, a fost descoperită câte o vatră, spre colțul de sud-est. Vatra 1 era dizlocată, vatra 2 tăiată. Vatra 2 era foarte groasă (8-9 cm), ardere puternică, iar suprafața era ușor vitroasă. Pe ea puteau fi arse și credem că s-au ars vase, date fiind temperaturile ridicate.

Cuptorul

Cercetarea cuptorului, începută în campania precedentă (partea din spate și bolta interioară) (Lazarovici et alii 2005, fig. 25-26; Lazarovici, Merlini 2005, fig. 26), a continuat în acest an în zona dinspre interiorul locuinței. Cercetarea s-a făcut pe măsura demontării etajului și pereților și a continuat cu studiul podelei.

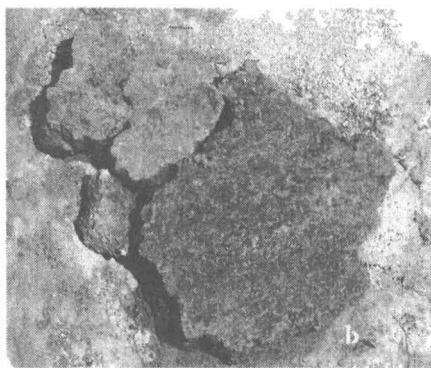
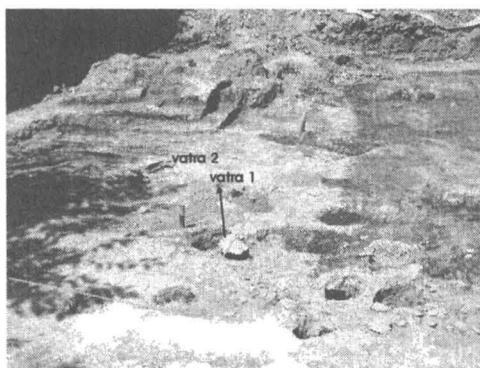

Fig. 25 a) locul vetrelor, b) vatra 1

Pe cuptor au fost observate urmele lipiturilor podelei constatând ridicarea cuptorului într-o etapă timpurie, nu cea mai timpurie (fig. 25a). Tot în zona cuptorului au fost sesizate urmele unor pereți de la parter și a unora de la etaj. Cei de la etaj au fost demontați în campania precedentă.

Cuptorul a avut trei reparații ale vetrei și două la boltă, făcute dinspre interior.

Unele reparații s-au observat și de la exterior, dar la acestea arderea era din ambele direcții (din interior de la funcționare și din exterior de la arderea casei și etajului).

Pentru ca etapele de construcție ale cuptorului să fie evidente, au fost păstrate părți din vatră la diferite nivele de reparații, la fel pentru exterior. În interior s-au observat 2 reparații și la vatră și la boltă, iar la exterior două lipituri ale podelei peste boltă. Deci cuptorul avea trei etape de funcționare (construirea și 2 reparații).

Reparațiile la vatră și bolta din interior a cuptorului sunt evidente (fig. 27-28).

Reparațiile din exterior se pot observa în fig. 27b.

O problemă studiată, dar nu lamurită complet, era înălțimea la care mergeau podelele pe bolta cuptorului. Noi le-am prins pe cca. 10 -15 cm, dar este posibil să fi fost mai mult, deoarece după prăbușirea bolții, la

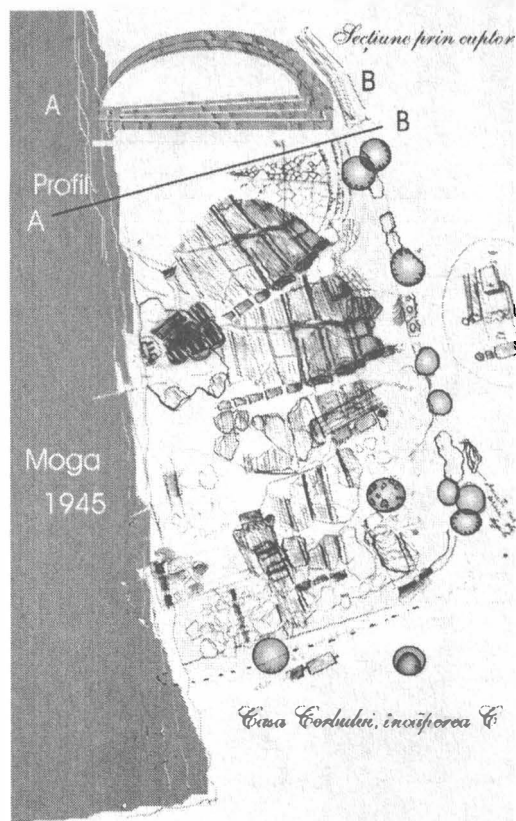

Fig. 26 Casa Cerbului C, structura podelei etajului și profil prin cuptor

arderea și distrugerea încăperii, apartenența diferitelor straturi de lipitură nu mai era posibil de stabilit exact.

La studiul reparațiilor au fost observate mai multe detalii care nu își găsesc locul într-un prim raport, dar sunt necesare pentru a cunoaște măiestria, priceperea și stăpânirea diferitelor tehnologii pe care meșterii și constructorii neoliticului de la Parța le stăpâneau. Această încăpere se pare că avea rol gospodăresc, cuptorul servind la pregătirea hranei și la încălzit în sezonul rece. Cea mai bine confecționată este vatra a doua a cuptorului, podeaua era mai bine bătută, în comparație cu podeaua 1 și 3. Pe asemenea vatră se puteau arde și vase.

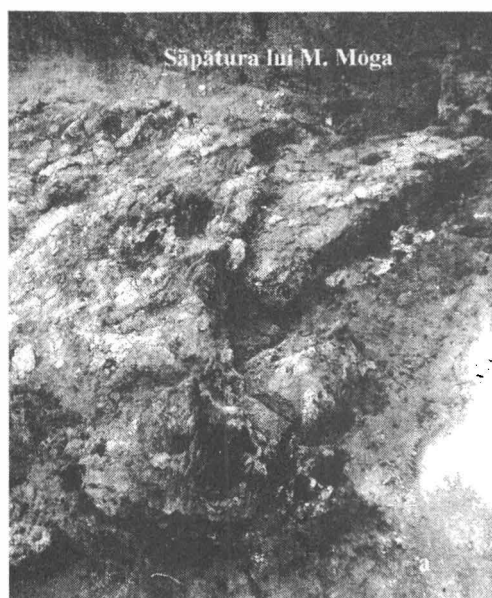

Fig. 27: a) structura cuptorului sub dărâmaturi; b) bolți și vetre după demontare

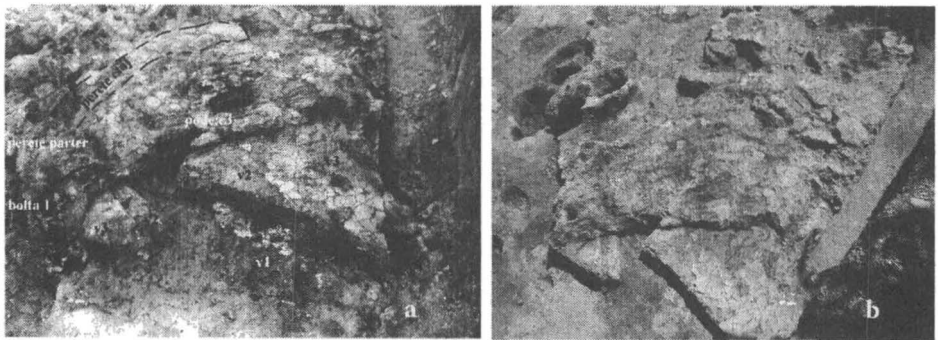

Fig. 28a Cuptor, vetrele, bolțile, în timpul demontării și după demontarea dărâmăturilor.

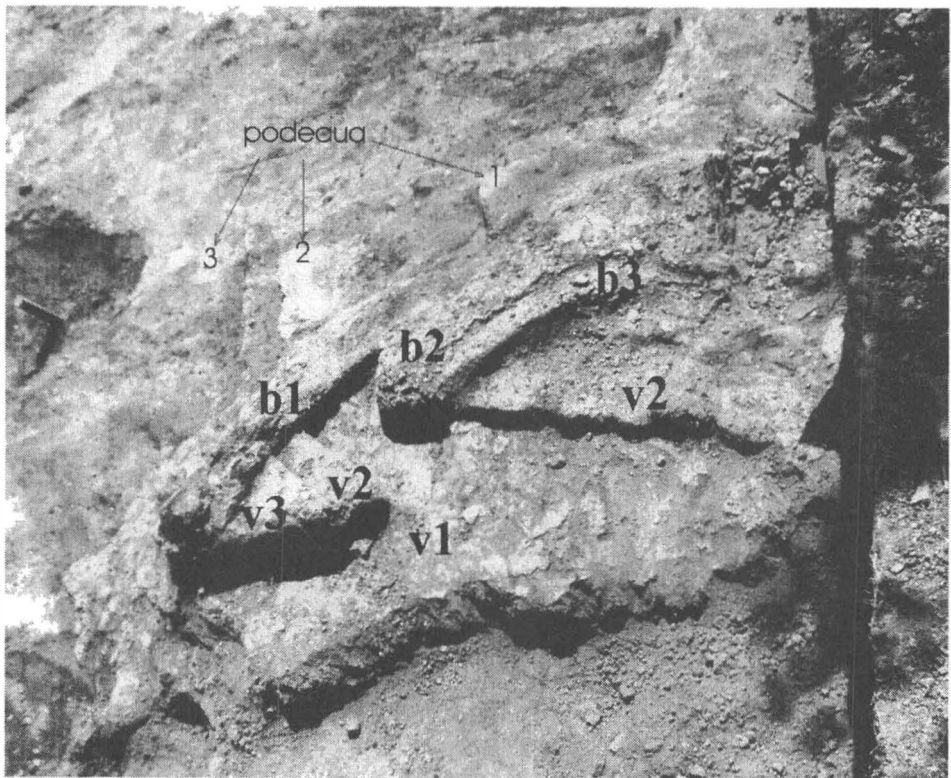

Fig. 29. Cuptorul cu vetrele (V1-v3), bolțile (b1-b3) și podele (p1-p3) care merg pe bolta cuptorului în exterior

Încăperea D

La încăperea D a fost studiat etajul din partea de sus a construcției, unde podeaua avea mai multe straturi de lipituri, din care au fost demontate deja două în campaniile precedente.

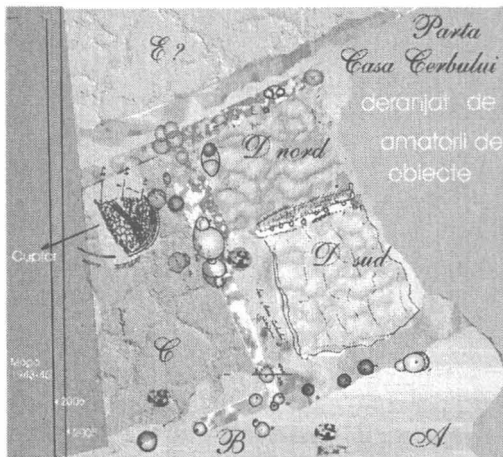

Fig. 30 Încăperile C și D

Spațiu a fost marcat ca încăperea D, ce avea : **partea D de sud** la parter podea lipită și o albiere semisferică; **D nord**, patul și ce era sub el. Au mai fost studiați pereții de nord, vest și sud, zona de vest fiind parțial distrusă la nivelele inferioare (nivel 7a-7c, vom vedea ce a mai rămas neatins).

Etajul în zona de sud.

Etajul foarte bine păstrat pe o suprafață de peste 2m² a fost slab ars, de aceea studierea lui fiind de durată, a fost lăsat pentru această campanie.

La reluarea campaniei, am constatat, după o nouă curățire și degajarea unor resturi, o bună păstrare a chirpiciului sub un strat de pământ de 20 cm (fig. 31). Locuința avea etaj și două încăperi înspre sud, alta spre nord. Ele au fost cercetate pe nivel 6, săpătura oprindu-se pe nivelul 7c, când apar noi podele și resturi de complexe.

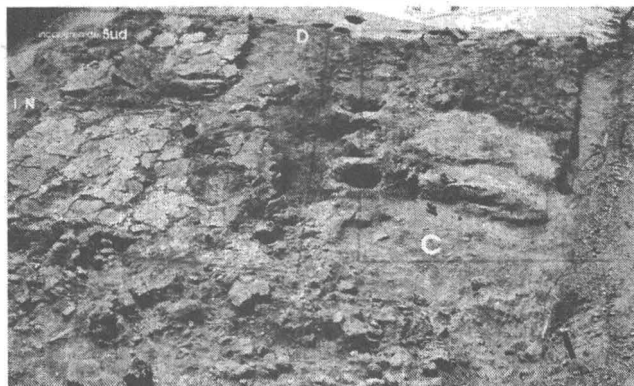

Fig. 31 Încăperea D și C, vedere generală

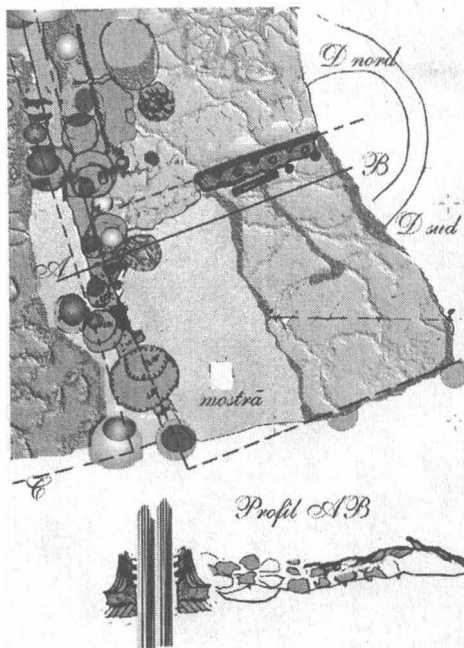
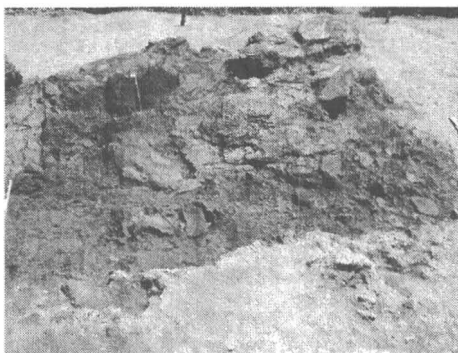

Fig. 32 Încăperea D sud, structuri de la etaj (sus) jos podeaua etajului in situ și întoarsă

despicate, groapa bărnelor cu o structură mai puțin densă a fost golită de noi cu mai multă ușurință, uneori doar prin aspirare. Stâlpii erau îngustați spre vârf, dar retezați sau poate arși (uneori în fundul gropii erau urme de cărbune, mai ales la stâlpii putreziți, nearși).

În câteva cazuri, au fost găsiți stâlpi dubli în interior ce serveau, cel mai adesea, la structura de susținere a etajului. În gropile de stâlp pentru rigidizare au fost folosite bucăți de chirpici vechi refolosite în locul pietrelor, piatra fiind rară la Parța.

Încăperea de sud.

Parte din structura etajului a fost studiată în campania precedentă. Acum au fost degajate resturile, iar plăcile au fost întoarse cu fața în sus și aranjate în aceeași poziție, pentru a identifica structura. Unele fragmente foarte mari dinspre latura de est, spre râu (fig. 31 stânga) de dimensiuni foarte mari și bine arse au păstrat foarte bine structurile de bărne.

Pornind de la marginea de est, se afla o bărnă lată de cca. 40 cm, urmată de unele mai înguste și subțiri care au ars mai repede și s-au prăbușit. Ele se aflau în vecinătatea unui stâlp interior, încât la prăbușire rămân în dungă. Ruptura produsă a fragmentat chirpiciul, iar unele nu au ars foarte bine, nefiind posibil a se reconstitui continuarea și marginile bărnei mari (fig. 31-32a-c). Urmau alte 6-7 bărne. Deci pe 1,9-2,1m erau șapte - opt bărne. Două era de 40 cm lățime, iar altele mai înguste de la 25 la 35 cm. Bărnele erau despicate.

Peretele de vest

Pe latura de vest, spre încăperea C, parterul avea structuri de bărne și pari puși vertical. Inițial a fost săpat un șanț care a fost lărgit și adâncit în funcție de grosimea și înălțimea la care trebuiau montați stâlpii. Uneori birnele erau ascuțite, alteori

Peretele de nord

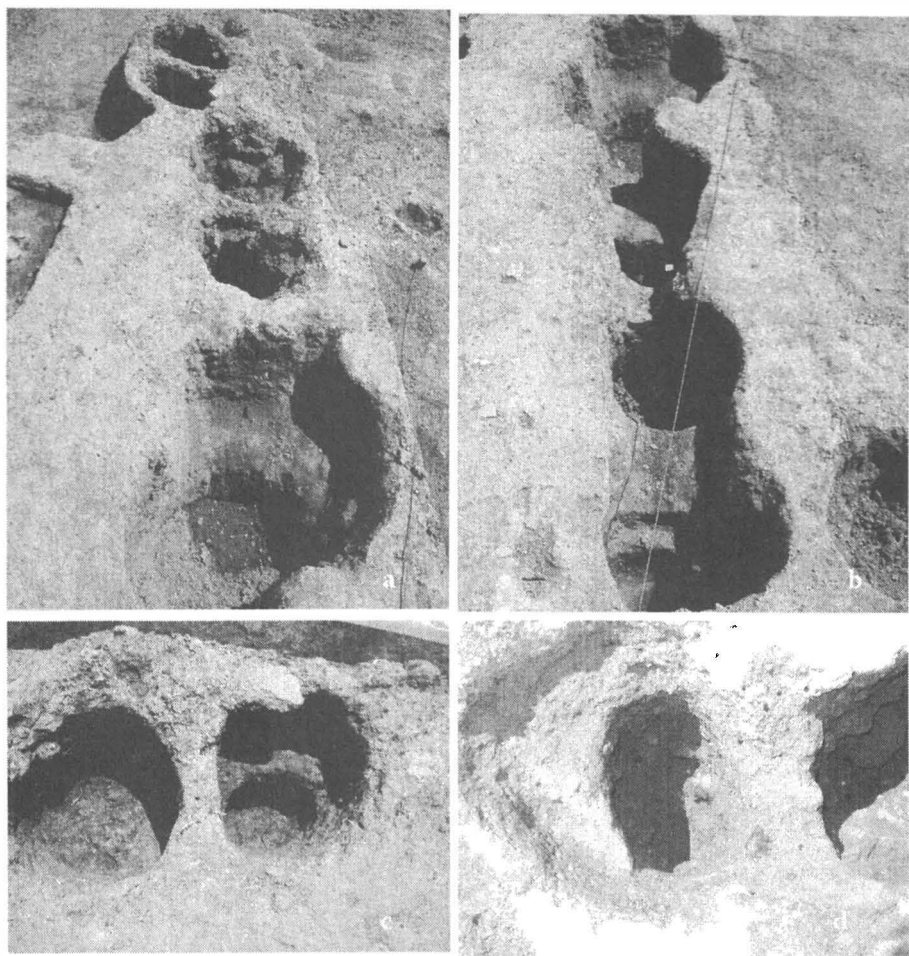

Fig. 33 peretele de vest, a-b) c-d stâlpi de diferite forme și dimensiuni

Peretele de nord, situat la marginea de nord a construcției, cel puțin cum apar lucrurile acum, a oferit cele mai bune structuri și profile de gropi. În această parte s-au putut observa două rânduri de pari : unii de la peretele de vest al construcției, alții de la structura etajului. Pentru cei de la structura etajului am găsit, din loc în loc, impresiunea din care se pot observa dimensiunile, distanța și profilul stâlpilor de la perete (fig. 34a-b). Distanța nu e totdeauna sigură, deoarece nu toți stâlpii sau parii au lăsat urme. La unii stâlpi impresiunea era și în marginea podelei etajului, dovadă că aceștia țineau și de structura acoperișului (reconstituire fig. 34c-d).

Cei de la structura etajului aveau din loc în loc stâlpi mai mari, groși de peste 15 cm și alții de la peretele de lemn al acestuia situați uneori unul lângă altul, alteori la 10 -15 cm distanță. Unele gropi par a fi dispuse în linie, altele sunt decalate, ceea ce ar permite realizarea unei structuri de pari dispuși orizontal, care formează

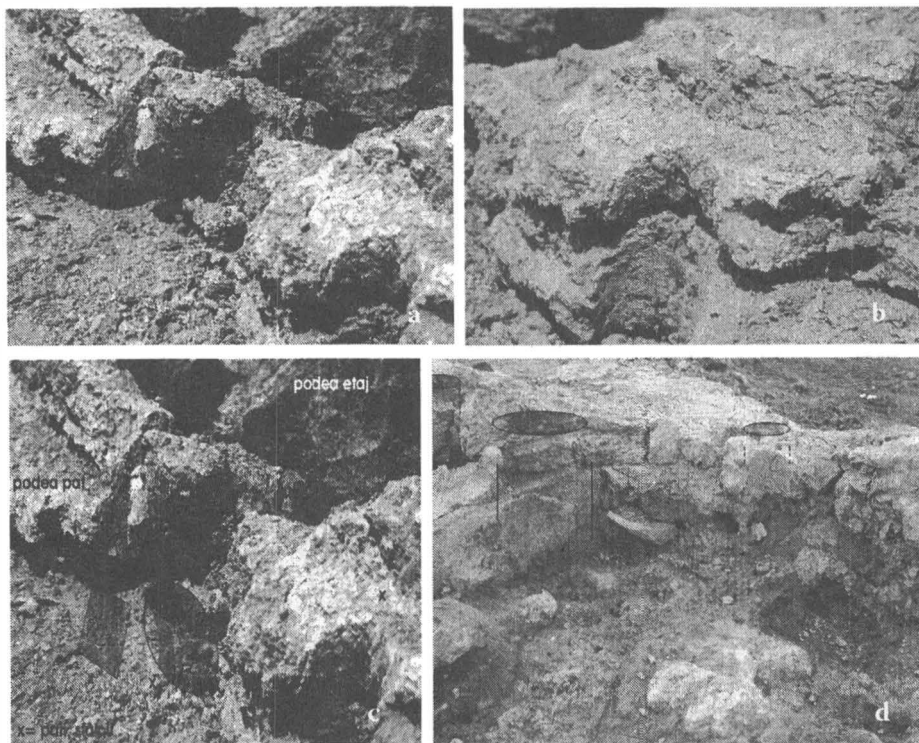

Fig. 34 Structuri și profile de stâlpi de la peretele de vest, interior

peretele și care au fost lipiți cu lut pe o anume înălțime la interior. Unii din aceștia au impresiuni de pari groși de 4-6 cm (fig. 35c). Toate aceste structuri se aflau sub podeaua etajului, răsfirate de la 40 la 60 cm distanță de peretele interior. Dacă erau pe toată înălțimea, atunci cantitatea de chirpici cu structuri ar fi fost foarte mare și ar fi rămas structuri mai numeroase. Același sistem părea să fie și la peretele de vest al acestei încăperi. Le etaj era aceeași structură, dar era mai înaltă.

Studiul fundației peretelui exterior nu a oferit prea multe amănunte, nefiind structuri de chirpici, ci doar gropile de stâlp.

Din studiul diametrului și adâncimii, observăm două rânduri de structuri, una cu stâlpi mari și adinci, alta cu stâlpi mai mici (10 – 15 cm), mai puțin adânc înfipti între ei. Posibil să fi fost și alți pari sau alte structuri, nelipite cu lut, dar acestea nu lasă urme. Cât de complicată este o asemenea structură se poate vedea din fig. 36 c, unde pe 90 cm erau urmele a 8-10 stâlpi și pari, atât de la peretele interior, cât și cel de la exterior sau de la structura etajului.

Incăperea de nord. Etajul

Din campaniile precedente, a fost lăsată o structură masivă de bârne de la etaj peste podeaua parterului, podea de asemenea suspendată și o serie de fragmente de chirpici de sub acestea, ce

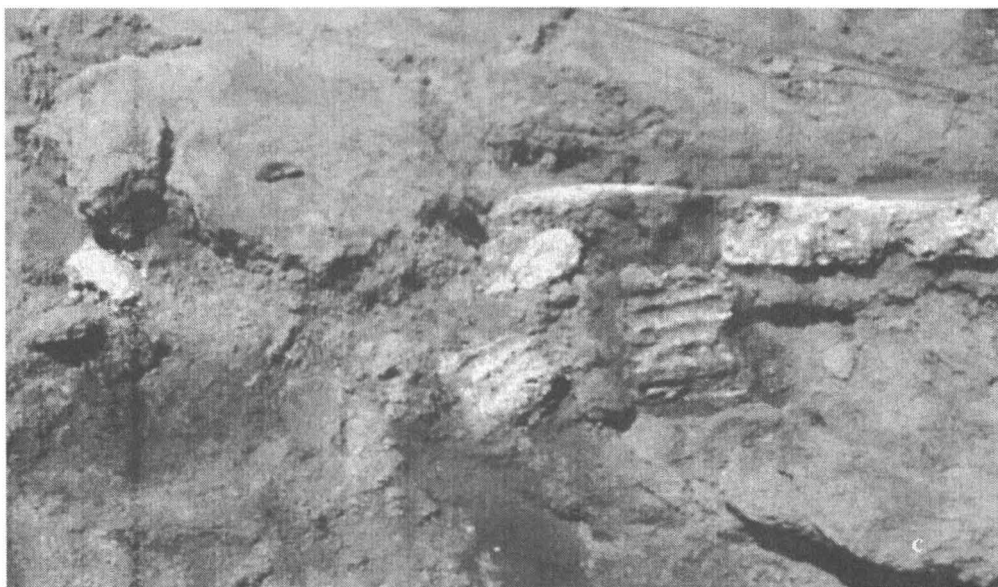
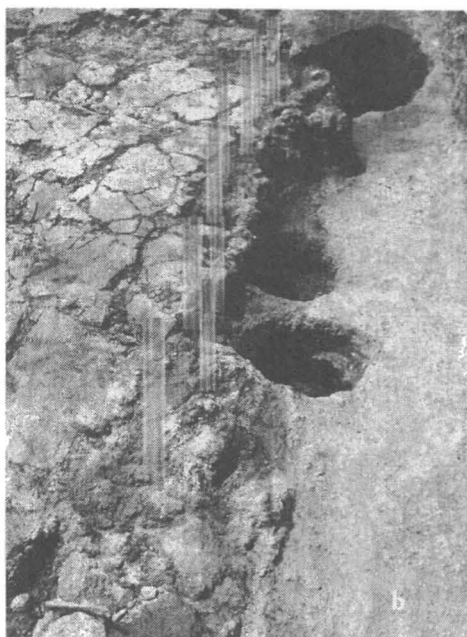

Fig. 35 a) Peretele de nord. Structura pereților interiori; b) reconstituire; c) structură de perete

trebuiau studiate odată cu fundațiile peretelui de nord. Demontarea structurii etajului, pe porțiunea lăsată, a arătat aceeași structură masivă de bărne ca și în campania precedentă. Este vorba de bărne late între 25-40 cm, groase de peste 12 cm (cum rezultă uneori din profilul și impresiunile bărnelor). Impresiunile structurilor de bază arată că erau dispuse uneori în unghi de 90° grade, alteleori oblic, la 45° (fig. 38).

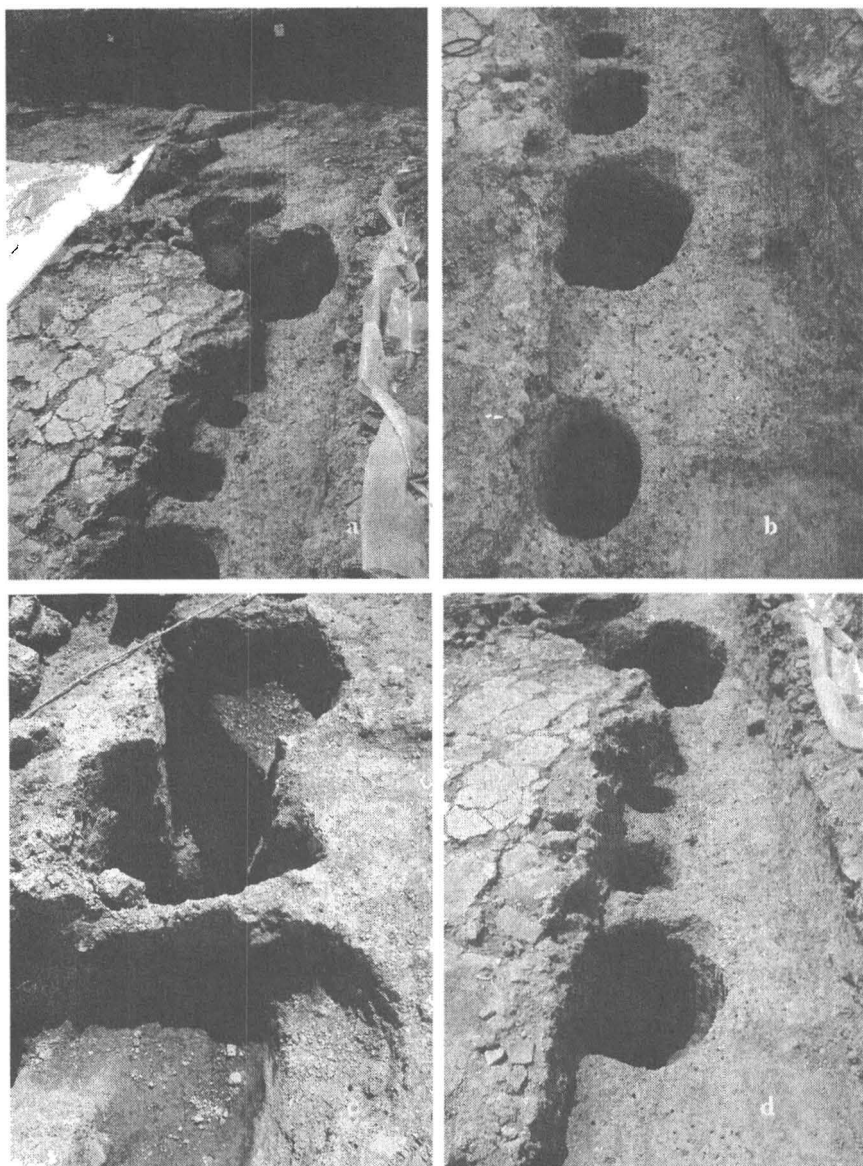

Fig. 36 Structura peretelui exterior : gropile mari cu stâlpii de la structura de bază, cele mici de la perete

Patul.

Cercetarea din această campanie a confirmat urma parilor de la scară, unul, cel dinspre centrul camerei fiind mai gros și mai adânc, coborând prin podea. Cel de al doilea, dinspre perete, era prins în lipiturile podelei. Celălalt, deși părea mai mic, cobora sub podea (fig. 39-40).

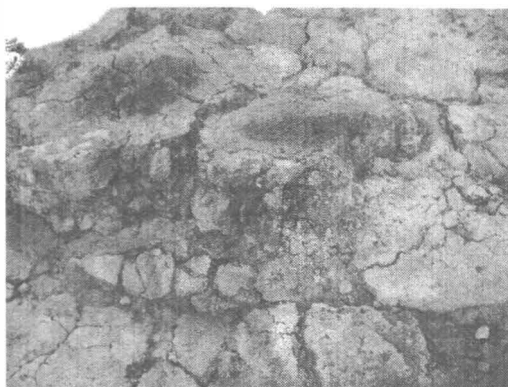

Fig. 37 a-c Structură de etaj cu bârne transversale și oblice

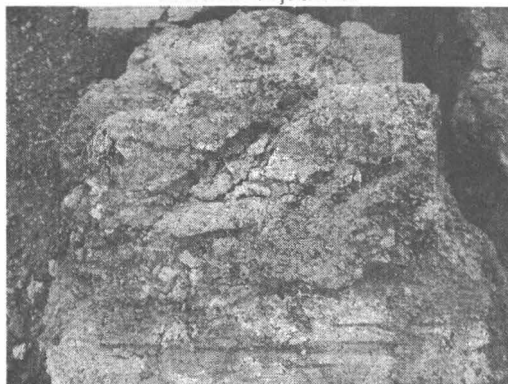

Fig. 38 Podeaua etajului, încăperea D, chirpici cu impresiuni de birne la 45°

Această groapă presupune construirea scării pentru etaj o dată cu etajul, iar parul dinspre interiorul construcției trebuia fixat în pământ, el fiind cel mai solicitat la urcare, iar cel dinspre perete era pentru fixarea sau rigidizarea fușteilor, aceștia fiind posibil a fi înfiți și în peretele de vest, dacă avea o structură potrivită, cum ar fi ca la cel de nord. Dar pentru peretele de vest nu cunoaștem structura, deoarece fiind perete de interior, nu era necesar a fi lipit cu lut.

Sub scară au fost observate bile de praștie ce păreau grupate, accesul spre ele fiind marcat de un orificiu ce avea și un capac de lut sub o presupusă scară ce urca la etaj. Sub pat a fost descoperită o singură groapă de stâlp de mari dimensiuni. Ea nu a fost golită complet, așa încât nu știm câți pari intrau în ea, de multe ori în asemenea gropi sunt 3-4 pari. După amprente de pe structura interioară a patului,

este posibil să fie locul pentru bârnele oblice, peste care urmau pari.

Patul avea o structură de pari rotunzi, groși de 6 la 9 cm, puși unul lângă altul, pe lățime, adică pe partea cea mai scurtă, așa având cea mai mare rezistență. Groapa 2 servea pentru stâlpii de rezistență sau un butuc retezat, deoarece el nu trecea prin structură ca stâlpul 1. Stâlpul 5 ținea de scară, iar stâlpii 3,4,6,7 țineau fie de pereții marginali, fie ca sprijin pentru bârnele oblice.

Parii de la structura interioară erau legați cu curmeie, nuiete sau liane de grosimi pînă la 1,5 cm, așa cum am întâlnit la niște impresiuni din zona centrală (fig. 41a-b

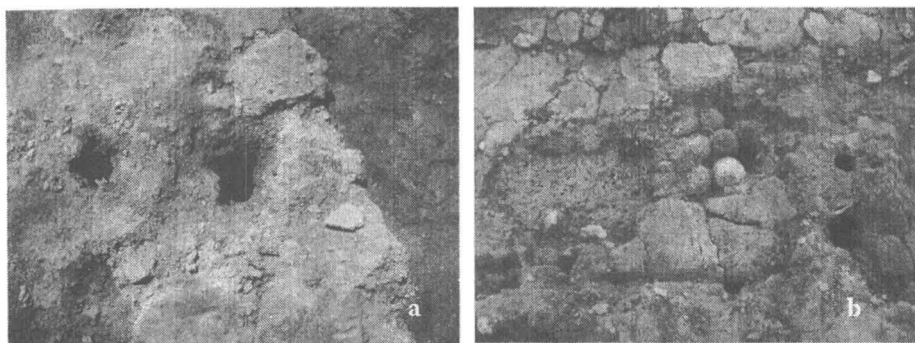

Fig. 39 a) gropi de la scară; b) Gropi de la scară și marginea patului

reconstituire).

Asemenea legături am sesizat și la peretele cu Luna de la Templul/Sanctuarul 2 din centrul stațiunii (Lazarovici et alii 2001, I.2, pl. 93/7). Structura parilor era similară cu mesele - altar din același loc, doar că acelea erau de dimensiuni mai mici. Uneori, sunt doi pari mai groși între care urmează 4-5 pari mai subțiri (fig. 41c).

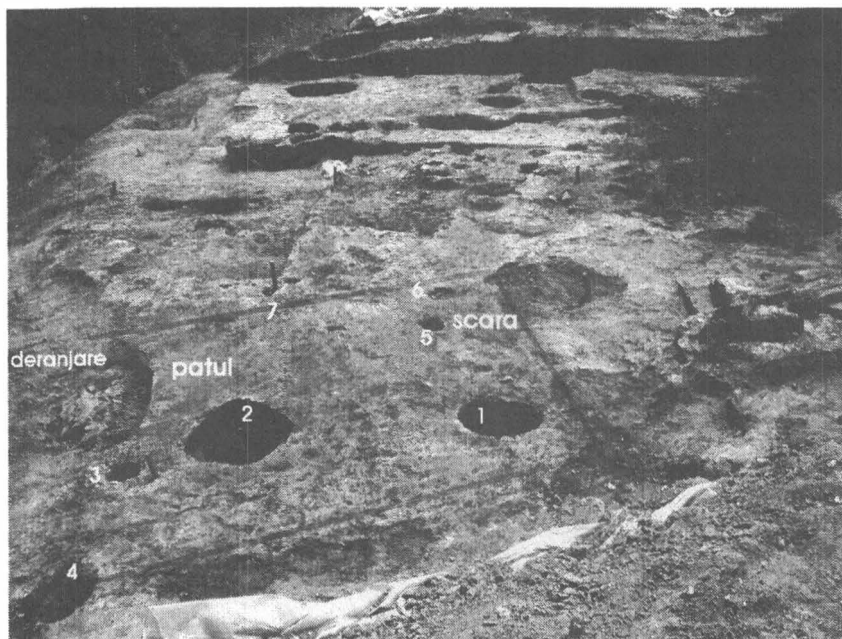

Fig. 40 Groapa de stâlpi sub pat de la scară

Patul era plasat lângă peretele de nord și avea dimensiunile 2,2 x 2,6 m, iar sub el au fost descoperite peste 30 bile de praștie. În campania precedentă, sub scară au fost descoperite bile de praștie ce se întindeau spre centru și nordul patului. Patul avea pe peretele de sud o bordură ușoară cu structură de pari nu mai groși de cca. 5 cm, lipiți cu lut, probabil un perete înalt de cca. 50 cm lipit cu

lut. Parii erau fixați pe structura peretelui de vest. Doar în această parte am putut reconstitui structura, deoarece la peretele de nord înălțimea nu putea fi apreciată, dar credem că era la fel de înaltă.

Peretele lateral, de vest, al încăperii în zona scării avea un rând de lipituri orizontale din pari cu structură ca cea a podelei, doar că acolo stâlpii verticali erau la cca. 20 cm distanță. Structura a fost pusă pe marginea patului, după o anume perioadă de funcționare, deoarece marginea patului în acel loc a fost rotunjită (fig. 39b, 43c mai ales 44).

Marginea de sud. O altă structură, tot ușoară și tot scundă, avea peretele dintre încăperea de nord și sud, tot pe marginea patului. Încă din campania precedentă, era clar că cu structura pe care o avea nu putea fi prea înalt. Peretele avea nevoie de o structură pe care să se sprijine, aceasta fiind structura de rezistență de la mijlocul etajului și un rând de grinzi longitudinale, mai groase.

Structura marginii de sud era formată din pari înfiți vertical, lipiți cu lut pe o structură împletită, orizontală, slab arsă, fiind păstrată doar baza peretelui. Datorită

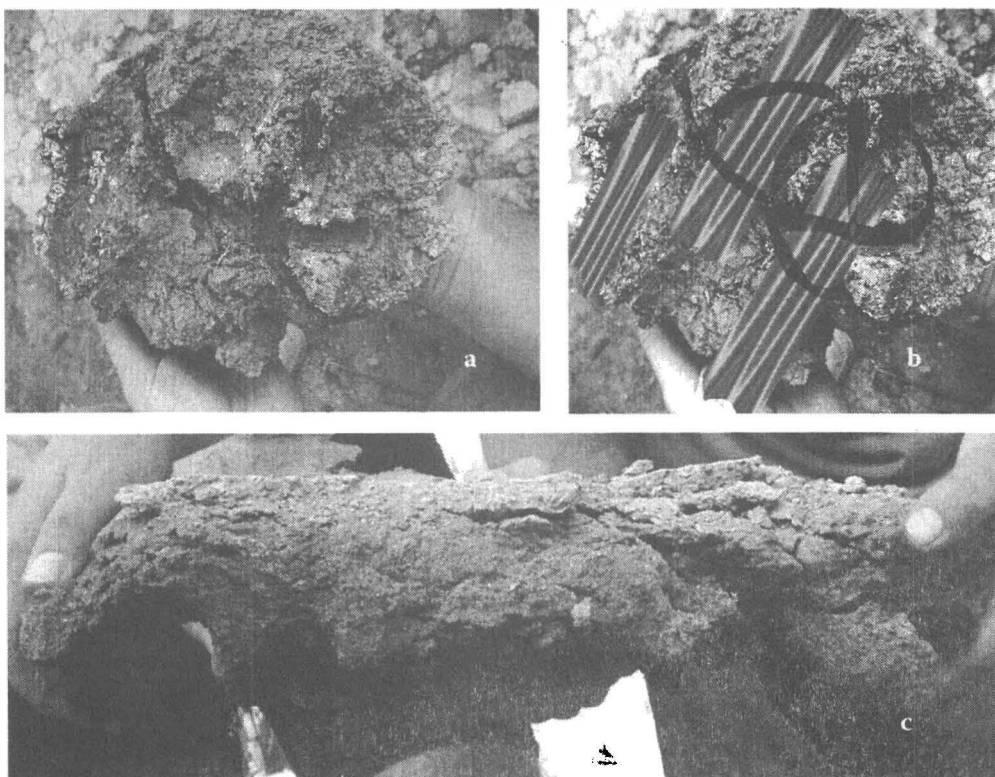

Fig. 41 Patul, a-b) structuri ale patului cu urmele unor nuiete sau liane; c) profil prin lipitura podelei

lipiturilor succesive ale podelei, marginea s-a îngroșat. La arderea și prăbușirea patului, acest perete rămâne mai sus ca restul podelei, deoarece structura mergea pe marginea patului până la podeaua încăperii de sud.

Din loc în loc, fragmente de chirpici, ce păreau puse intenționat sub margine, în zona peretelui despărțitor, aveau impresiune rotundă de la un stâlp mai gros, vertical (fig. 45).

Unele fragmente de chirpici cu urme de pari groși de 4-6 cm marcau peretele din marginea patului. Peretele despărțitor a fost distrus înainte de a arde mai bine, de prăbușirea etajului de la încăperea de sud.

Structura inferioară a patului. Pe alocuri, am găsit urme de bârne puse pe

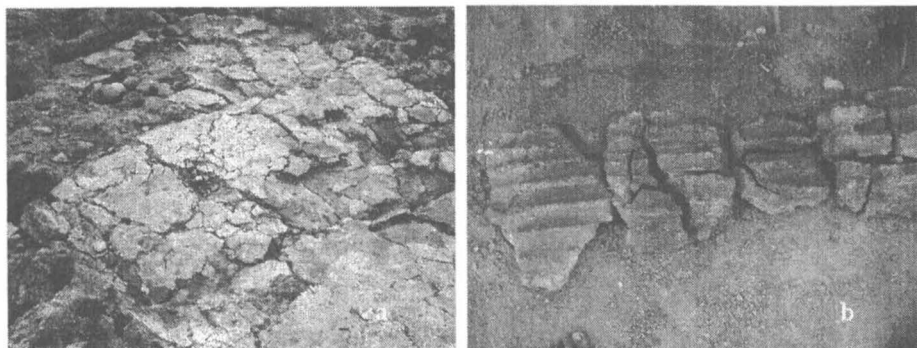
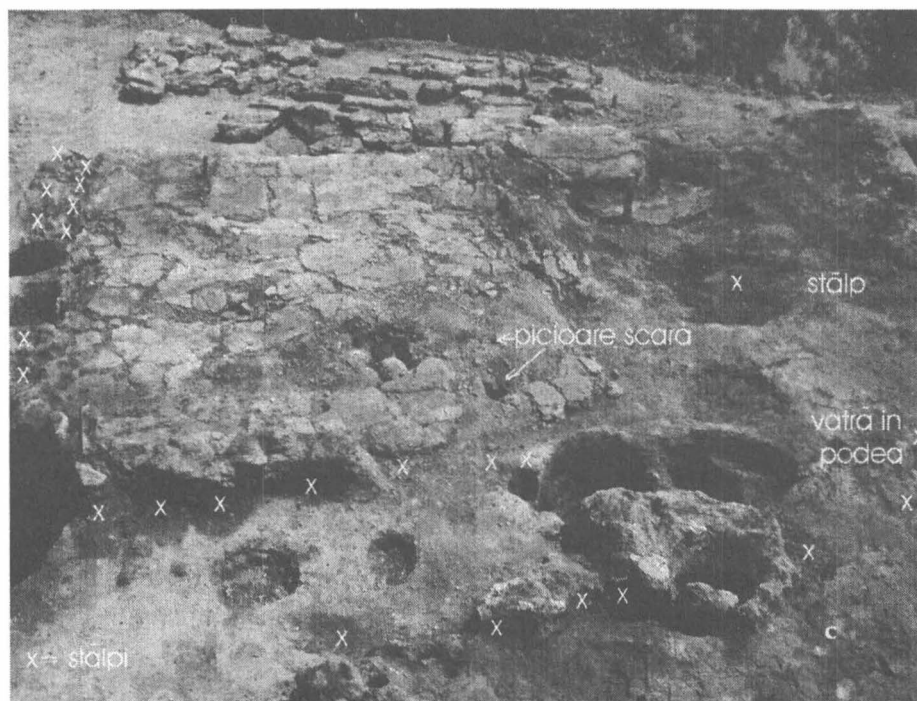

Fig. 4.2 Patul : a) straturi de lipituri; b) structură inferioară, c) vedere generală

partea lungă a patului, iar cele transversale pe cea scurtă. Cele lungi (orientate EV) aveau spre mijloc un butuc sau piloți scunzi, retezați, pe care erau puși pari orientați NS. Parii aveau peste 2,2 m lungime, cât era lățimea patului. Podeaua a

fost studiată în detaliu pentru a sesiza tehnologiile de construcție.

Parii erau puși pe lungime. Uneori, parii fiind strâmbi, în spațiul dintre ei se puneau scurte nuiiele, să mențină lutul (fig. 46/1). Alteori, când parii erau mai subțiri, lutul se scurgea până la bărnă, parul fiind în aceste cazuri îmbrăcat în lut (fig. 46/2).

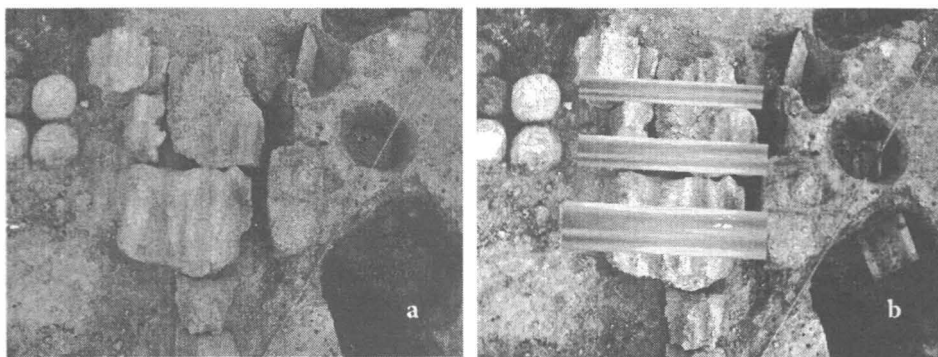

Fig. 43 Peretele lateral (V) al patului : a) structură, b) reconstituire c) amplasament

Privind întreaga structură, observăm uniformitatea cu care a fost realizat patul. Doar în zona centrală am observat bucăți mai groase de lut și acelea slab arse. De altfel, sub pat au fost observate zone în care bărnele nu au avut aer să ardă și s-au carbonizat, păstrându-se lățimea unora din bărnele transversale (fig. 46b), altele, de

la cap au rămas imprimate (fig. 46c).

Uneori, bârnele păstrează urme de funingine, dovadă că arderea a fost

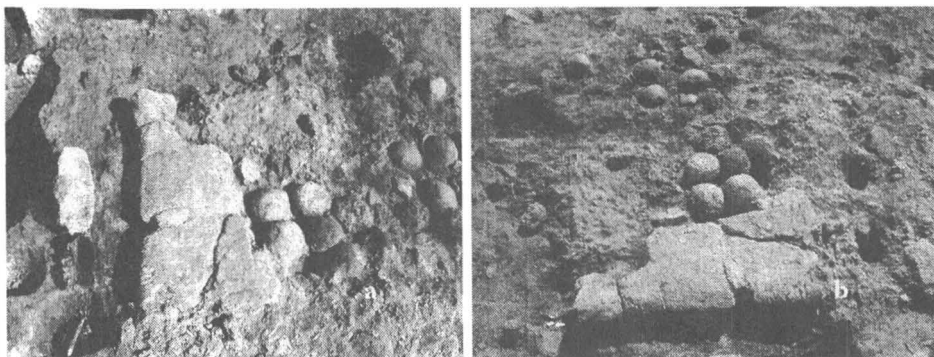
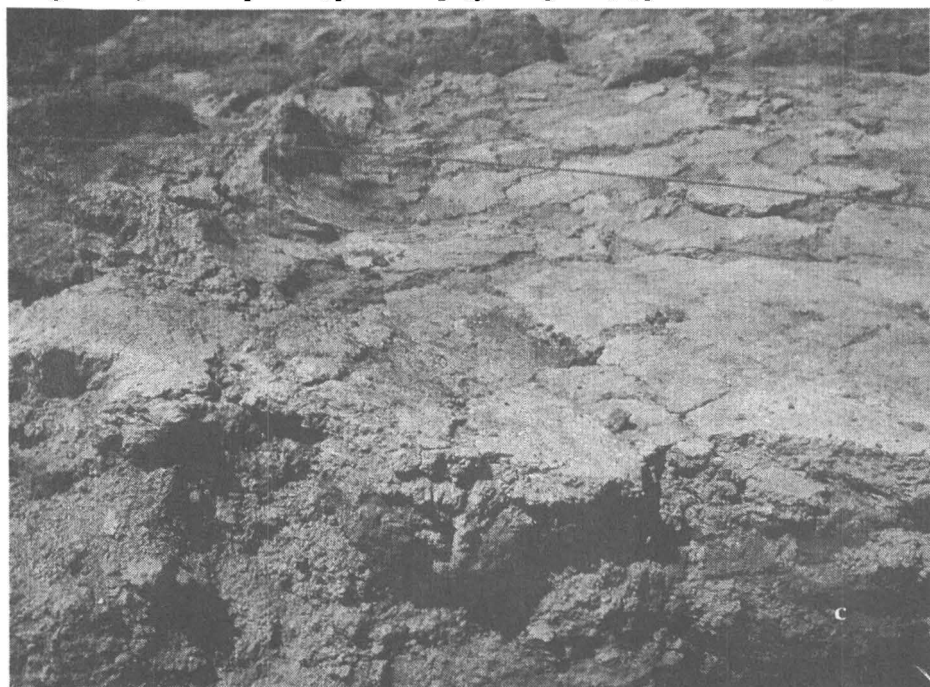

Fig. 44 a-b) Podeaua patului, prima etapă, fără refaceri; c) peretele de est al patului

înăbușită, alteori pe sol, sub podea, s-au observat urme de arsură, dovadă că arderea și coacerea s-au petrecut după prăbușirea podelei, mai ales în zonele de unde a pătruns aer.

Pe întreaga structură s-au observat succesiuni de pari groși, plasați după 5-6 pari mai subțiri, așa cum arătam și mai sus. Sub pat se aflau bile de lut nearse sau pline de funingine, altele arse neuniform. După demontare, s-a observat pe marginea de sud prezența unei bârne mari (fig. 46c). Bârnel transversale nu lasă urme decât rareori. Într-un caz, bârna transversală, ce se afla spre mijlocul

Fig. 45 Marginea de sud a patului, reconstituirea structurii

patului, a ars foarte bine, iar urmele de cenușă au rămas încrustate în chirpici și pe pământ, arderea petrecându-se cât structura mai era întreagă. Parii transversali nu au apucat să ardă peste tot, păstrându-se și structura lor. Parii au fost ridicați *in situ* pentru studiu și analize C¹⁴.

Bilele de sub pat.

Încă din campania precedentă a fost descoperită o deschidere cu capac, în podea, sub scară, pe unde se putea ajunge sub pat pentru scoaterea bilelor. După demontarea platformei patului, am constatat că sub întreg patul se aflau bile, mai mult sau mai puțin răsfirate. Au fost descoperite peste 30 asemenea bile. Bilele au fost pregătite, uscate la soare și arse parțial. Cu prilejul incendierii, arderea lor a continuat, fiind pline de funingine sau cenușă și arse mai puternic sau mai slab, în funcție de intensitatea incendiului și aerul necesar arderii. Cum podeaua a avut mai multe straturi de lipitură, aerul pătrundea doar pe lateral și cât structura patului era încă ridicată, arderea a continuat o vreme, iar pe locuri s-a oprit, rămânând profilul unor pari, urma unor bârne transversale sau urme de cenușă. Din unele imagini se pot observa grupări de bile, câte 7-8. După această grupare, punerea lor în grupuri, arderea diferită a șarjelor și numărul limitat ne-a oferit prilejul de a reconstitui funcționalitatea vetrei semiadâncite.

Sub pat nu au fost urme de podea, ceea ce a confirmat faptul că patul a avut acea destinație de la început, nefiind vorba de un etaj. Arderea parțială a bilelor și punerea lor sub pat ne-a dus cu gândul la pregătirile de luptă constatate în întreaga stațiune. Au fost descoperite bile arse parțial (Lazarovici et alii 2001,

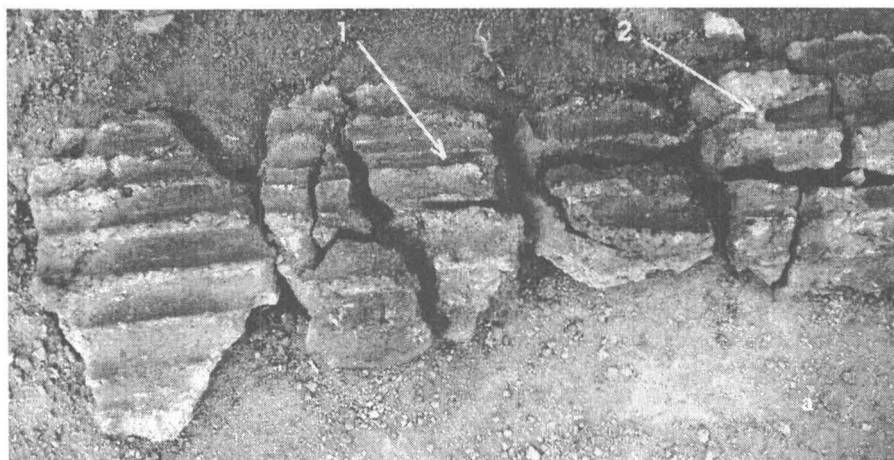

Fig. 46 : a1 nuaia între pari; 2 lipitură între bârnă și par; b întreaga structură

II.p. 33), bile în cuptoare la ardere (Ibidem, 31-32) sau în sanctuar la « sfințire » (Ibidem I.2, 43/4 dreapta jos), la etajul unor construcții publice, cum era la *Casa tribului* (Ibidem, I.1, p. 151, fig. 114; I.2, 75/2-4). Dar au fost descoperite bile folosite și de către atacatori, cum a fost cazul în P9 (Ibidem, I.1, p. 107) și P 126 (Ibidem, I.1, p. 158, fig. 121 I.2, 29/2,4), unde au lovit altarul și obiectele din el. Deși nu au fost întotdeauna numărate, descoperitorii amintesc cca 20-25 bile. În unul din zisele cuptoare, după noi mai de grabă altar casnic, au fost depuse 7 bile, alături de fragmente de vase decorate (Ibidem, I.1, p. 31). Bilele de sub cuptor erau parțial arse, altele ard la incendiu.

Arderea bilelor. Arderea credem că s-a făcut în vatra adâncită semiovală din încăperea de sud. În legătură cu acest gen de vatră, credem că ea este caracteristică seminomazilor, găsind asemenea reconstituiri în vremea construcțiilor megalitice

Fig. 47 Bârne și pari carbonizați din structura patului

datorită grosimii podelei de la pat, a lipiturilor, a podelei etajului groasă și cu 4-5 straturi de lipitură, la care se adaugă dărâmături de la pereți, multe bile slab arse au ajuns să se crape, iar cele mai bine arse să se afunde în pământ.

Situațiile acestea sunt deosebit de importante privind comportamentul unor obiecte. Sub pat a fost descoperit mai puțin de o jumătate de vas și un fragment de piatră ce putea fi folosit ca și cute sau lustruitor pentru obiecte de os. O constatare generală privind acest bloc de locuințe este aceea că folosirea spațiului în această

(Monteneuf, Franța, foto autor).

Într-o asemenea vatră adâncită se pot arde 7-10 bile la o șarjă. O asemenea albiere a fost descoperită în încăperea C, în una din ultimele faze de lipituri ale podelei (fig. 55-56). Pământul de sub pat nu a fost deloc amenajat, el având caracteristicile stratului de cultură și a fost foarte puțin călcat. Din aceste motive, la prăbușirea construcției,

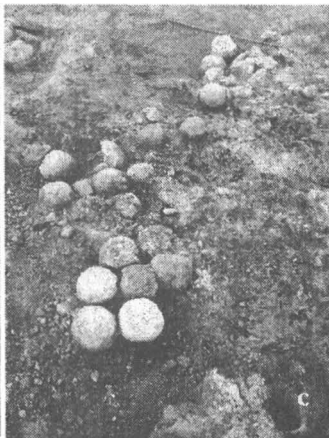
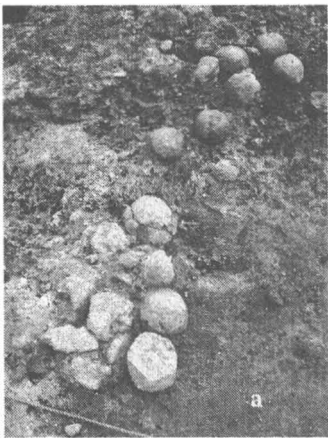
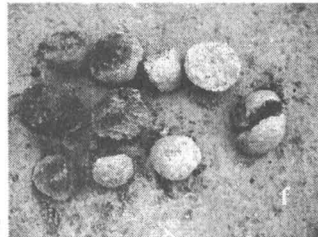
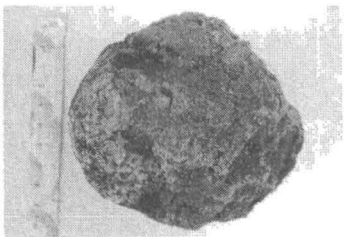

Fig. 48 Sub pat, bile de praștie grupate câte 7-8, în diferite stadii de ardere

construcție este foarte judicios și rațional organizată. Dimensiunile mari ale patului, etajul, numeroasele încăperi, ne vorbesc de o familie mare cu mai multe generații sau familii înrudite care locuiesc acest bloc de locuințe.

Coridorul.

Între încăperile A-B și C-D s-a păstrat un spațiu de circulat considerat de noi coridor, care permitea accesul la încăperea A și D din spre răsărit.

Cercetarea părții de răsărit pe mal (carourile AB) era deranjată, în rest este în curs de cercetare pentru nivelele ulterioare. Această din urmă precizare este necesară căci nu au fost identificate și preparate toate gropile.

Coridorul avea 80-90cm lățime, în el fiind doar o singură groapă preparată până în prezent. Coridorul era necesar pentru acces și pentru stâlpii de la coama construcției, dacă era în două ape sau unul central pentru acoperișul în patru ape. Cum se prezintă acum lucrurile, optăm pentru această din urmă variantă.

Pe centrul coridorului au fost găsite puține materiale arheologice, la nivelul de călcare, dar spre pereți acestea erau ceva mai numeroase. În dreptul pereților

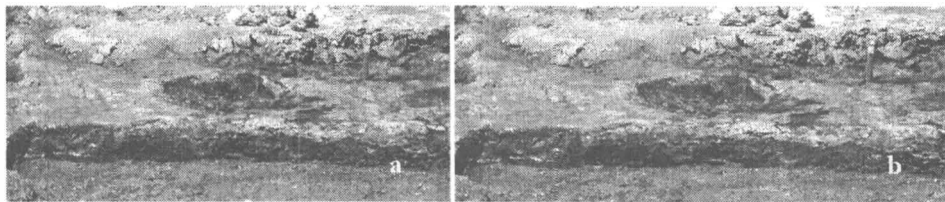

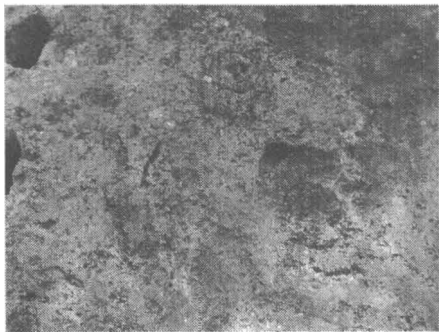
Fig. 49 Vatra adâncită, încăperea D Sud a-c), d-e) Monteneuf Pietrele drepte, Franța

despărțitori dintre încăperea A și D a fost descoperit un stâlp central gros de cca. 20 cm, dar care nu avea o fundație prea mare, iar fundul era drept, ceea ce arată că stâlpul avea rol de susținere, posibil bârnă de coamă.

Spre nord, se mai constată două gropi, cam de aceleași dimensiuni, dar care sunt apropiate, deși nu în linie cu peretele de sud al încăperii D-sud.

La nivelul la care a fost depus cornul și parte din frunte au fost descoperite fragmente ceramice puse pe orizontală și unele scoici care mergeau cu unul din capete până la stâlp, chiar pe marginea gropii. Nici una din scoici nu a fost tăiată,

dacă ar fi să considerăm groapa mai târzie din cauza adâncimii ei mai mici. Nu este exclus ca groapa să fie realizată mai târziu pentru susținerea unei coame care ar ceda, iar atunci groapa nu este necesar să fie prea adâncă.

În imediata vecinătate a stâlpului, spre răsărit, lipit de stâlp, au fost observate unele depuneri ca ofrandă de fundare constând din scoici și fragmente ceramică. Materiale asemănătoare au fost găsite și spre groapa

Fig. 50 Structuri de gropi sub pat

de nord, alături de fragmentul de craniu cu corn.

Asemenea ofrande de fundare se întâlnesc la Parța în numeroase clădiri, cele mai multe cu destinație specială. Astfel, sunt gropi de fundare la Sanctuar 2 : Parța gr. 63 și corn de berbec uriaș sub statuia monumentală; la bodeiul 16 craniu de taur; corn în altarul 126, posibil de pe stâlp; corn de taur și cerb în G121; Lazarovici et alii 2001, p. 86, 175, fig. 140; I.2 fig. 41, 51/2 ș.a. ; Lazarovici C-M și Gh. 2006 s.v. ofrande de fundare la Zorlenț, Leu, Zau, ș.a.). Asocierea cornului de taur cu scoica, element de purificare a apei, aduce alături de ideea forței și pazei și cea a purificării.

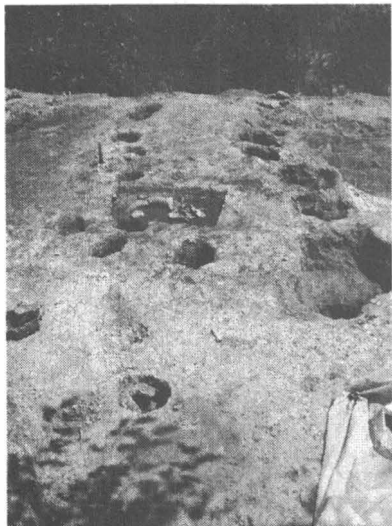
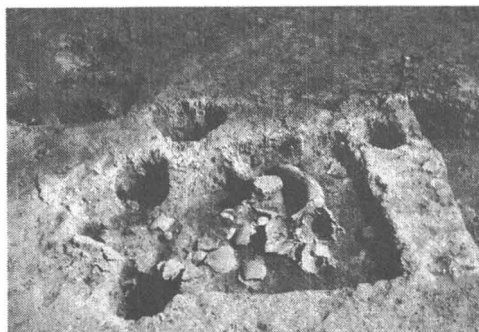

Fig. 51 Coridorul central a) vedere spre vest; b) vedere spre est.

Deși nu suntem siguri că este vorba de depunere rituală sau cu rol funcțional, amintim descoperirea unei râșnițe și a unui fragment de vatră, din zona încăperii C.

Fragmentul de vatră este un fragment din primele etape de locuire sau din nivel 7c, din aceeași vatră sau o altă structură asemănătoare. Faptul că au fost puse orizontal puteau servi ca suport pentru stâlpul de la podeaua etajului. În groapă a mai fost un fragment de astragal, dar care credem că provine din stratul de cultură 7c-7b (fig. 54a). Mai trebuie amintită o jumătate

**Fig. 52 groapi de stâlp și frunte de bour
(cornul drept)**

de amforetă din pastă fină depusă în groapa din colțul de NV de la încăperea C sau B. În acea groapă erau mai mulți stâlpi (fig. 54b) vasul fiind între doi din ei, fără a se putea preciza de care ține.

Coloana, Stela ?

Dintre obiectivele mai deosebite, amintim în încăperea C de două albiere separate (fig. 55). Una neregulată, în podea, dar ale căror margini nu erau clare, iar adâncirea este posibil să fi fost

determinată de o groapă tasată aflată sub podea (fig. 55a).

Cea de a doua este pe podeaua folosită ca vatră neamenajată, aflată sub dărâmurile etajului. Podeaua avea două lipituri foarte subțiri și una mai groasă, mai veche (fig. 57b). Lipiturile au servit, pe o bună suprafață din cameră, ca vatră neamenajată, funcționând în paralel cu ultimele două nivele de funcționare ale cuptorului.

Ne-am pus problema, în timpul cercetării podelei de la etaj, din cauza unor bulversări și ridicării a chirpiciului, dacă nu aveam sub lipitura etajului o coloană sau o stelă de lut sau lemn. Structura lor ținea însă de structura etajului, iar

Fig. 53 Depuneri de ofrandă a) lângă stâlpul central și de nord (b)

ridicarea lor a fost poate determinată de o prăbușire diferită, mai târzie, a celor rămase în picioare.

Albierea o interpretăm ca o vatră cu un centru semiadâncit. Forma ei este ca litera D. Pe podea se observa o urmă rotundă ca un fund de vas (fig. 56). Albierea avea și ea trei lipituri, ceea ce a dus la îngustarea ei în ultimele etape de funcționare. Asemenea tip de vetre în stațiunea de la Parța nu am întâlnit până acum. Cercetarea va fi finalizată în campania viitoare.

Materialul arheologic.

Spre deosebire de alte complexe, materialele arheologice descoperite în complexe sunt surprinzător de puține. Cele mai numeroase au fost descoperite în încăperea A, la etaj, în timp ce o instalație de la războiul de țesut și câteva

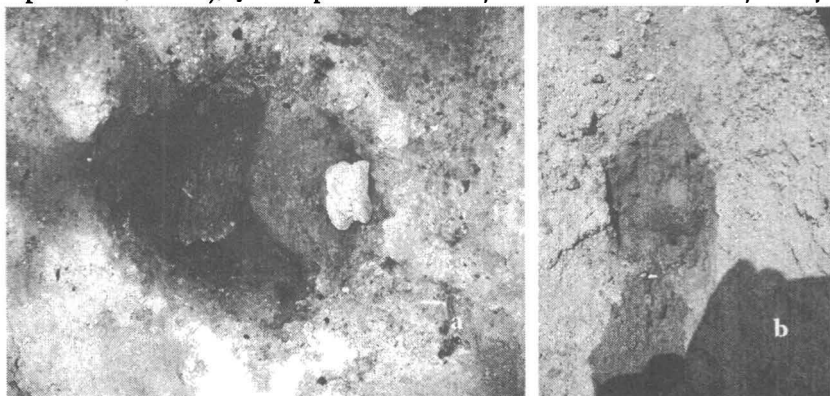

Fig. 54 a) Încăperea C, groapă de la stâlpul de la etaj; b) fragment de vas, colțul de NV al încăperii D

vase întregi au fost descoperite la parter. În încăperea C nici unul nu se găsea pe podea sau la etaj, în încăperea D sud câteva vase de provizii erau sparte la etaj, și un bol la parter, iar în încăperea B nici un vas nu era întreg. Unelte s-au găsit, dar puține și nu cele mai bune. Aceste precizări erau necesare, deoarece ele arată că a existat posibilitatea de a recupera unele obiecte înainte instalării incendiului. Nu au recuperat vasele mari și instalațiile, dar au recuperat vasele care conțineau semințe. Spre deosebire de zona centrală, în blocul de locuințe P40-P43 vasele au rămas, mai ales cele mari (P40) și mai toate la etajul P43. Este vorba de circa 12 vase, toate întregi sau întregibile. Dintre uneltele descoperite și ele sunt puține. La fel sunt uneltele de os, însă cele în stare bună sau de bună

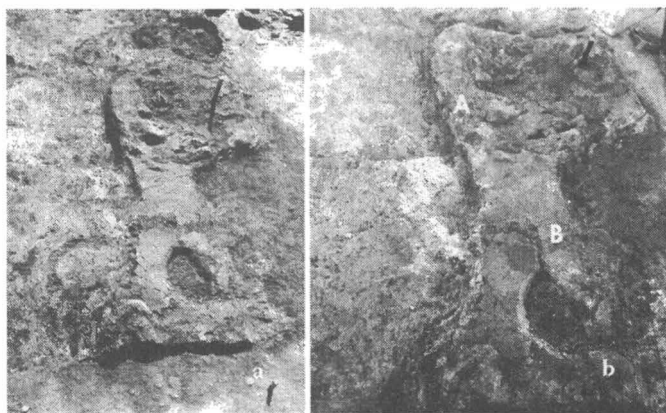

Fig. 55 Încăperea C : a) albiere - vatră; b) vatră adâncită

calitate nu au rămas. Aceste precizări arată că proprietarii casei au avut un scurt răgaz până la generalizarea incendiului și au putut recupera câte ceva.

Materialul din care sunt prelucrate uneltele provine din 3 surse diferite și din perioade geologice ușor diferite. Piesa 58/1, după aprecierea macroscopică, pare a fi din sudul Banatului din zona Girnic, sau mai probabil de pe Timiș din zona de

Fig. 56 Încăperea C, vatra de SV, din primele etape

la est de Lugoj. Pentru piesele roșii (58/2,4) nu avem mostre cu surse în litotecile cu surse de la Cluj și Sibiu (Proiect român – austriac). Dar fără analize geologice nici aceste atribuiri nu sunt sigure, uneori în același nucleu sunt nuanțe diferite, dar textura rămâne. Ca forme, sunt întâlnite 2 răzuitoare (3-4), un vârf cu retușă rupt dintr-o unealtă și o așchie retușată spre vârf (1).

Din piatră șlefuită sunt două topoare dreptunghiulare, forma cea mai des întâlnită la Parța. Taișul lor era bun, în stare de funcționare.

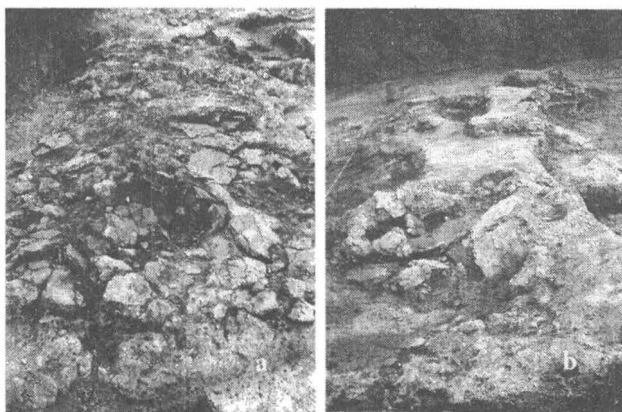

Fig. 57a Bulversări ale podelei de la etaj deasupra albierii; b) albierea, vedere spre vest

Tot din piatră amintim o râșniță sau mai degrabă un lustruitor spart, refolosit ca suport de stâlp (fig. 54).

Dintre obiectele de lut, de altfel la fel de puține, amintim două jumătăți de

greutăți de plasă, una decorată cu alveole și o bilă de praștie, din cele mici folosite la vânarea păsărilor.

Dintre obiectele de podoabă și elemente de îmbrăcăminte (fig. 61) sunt doi nasturi realizați din pereți de vas perforați folosiți la haine groase sau de blană, judecând după mărimea lor. S-a mai găsit un cilindru de lut perforat (Fig. 61.1).

Din osșicornaufost descoperite o harpună fragmentară (62/3), un străpungător de os (62/2) și un miner de unealtă sau os de șlefuit vase (62/1) și un fragment de corn, cu urme de tăiere cu vârful rupt, poate un plantator. Mai există o serie de străpungătoare plate, late, confecționate din pereți de oase mari.

Plastica, la fel ca alte obiecte, este destul de săracă (fig. 63). De altfel, săpătura s-a efectuat cu precădere în dărâmături și în podele, iar materialele se găsesc în locuințe sau în strat. Dintre cele mai importante obiecte, de amintit sunt: o figurină cilindrică, probabil o jucărie (63/1), un idol zoomorf (63/2) și un fragment de vas deosebit de interesant cu o figură în interior în relief redând o dansatoare cu un obiect în mână sau agățat de mână. Dar, uneori, mai ales când este vorba de simboluri umane, când se transmite un anumit mesaj, frecvent apare redarea dublă a mâinii (fig. 64), transmitând un anumit mesaj, foarte probabil prin dans. Lipsa picioarelor nu ne permite a insista prea mult asupra semnificației. O analogie pentru acest gen de reprezentare a mâinii o întâlnim la Zăuan în locuința 4 (Băcuț – Crișan 2006, II, fig. 34/4), în nivel Starčevo – Criș IVA.

Două capace de vas sunt dintre piesele cele mai interesante. Unul (fig. 65/1), unicat prin forma feței, redă o mască mai puțin obișnuită în neoliticul mijlociu, amintind de sculpturile în piatră.

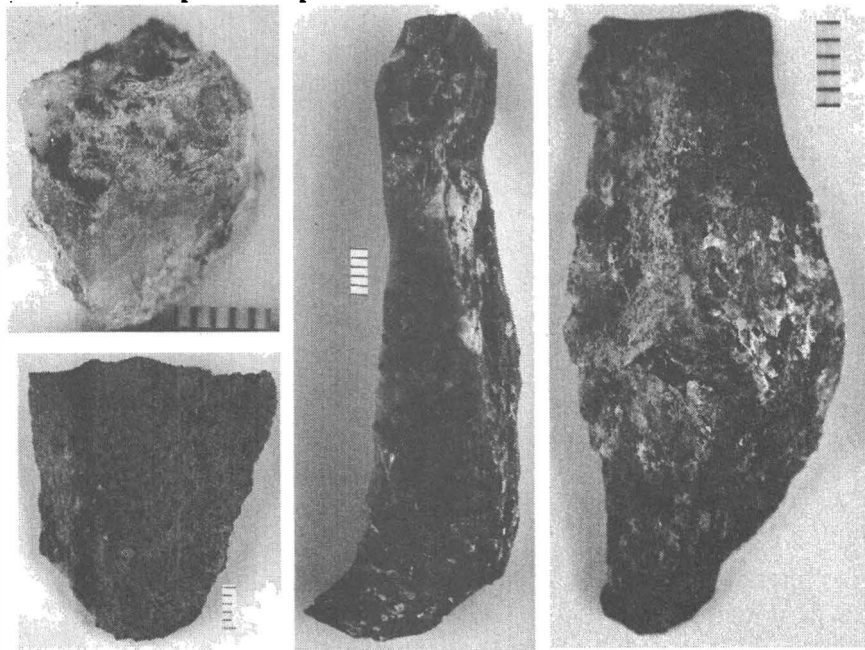

Fig. 58 Uneelte cioplite

Fig. 59 Unelte șlefuite

sunt stilizați și extrem de lungi. Niște benzi punctate de pe frunte sugerează podoabele unei măști. De altfel, ideea de bază sugerează o mască, nu o față, cum sugerăm și noi mai jos.

De altfel, tipologia capacului este caracteristică pentru cultura Banatului, Fr. Resch amintește 7 exemplare de la Parța (Resch 1991, planșa p. 186/187, creștet

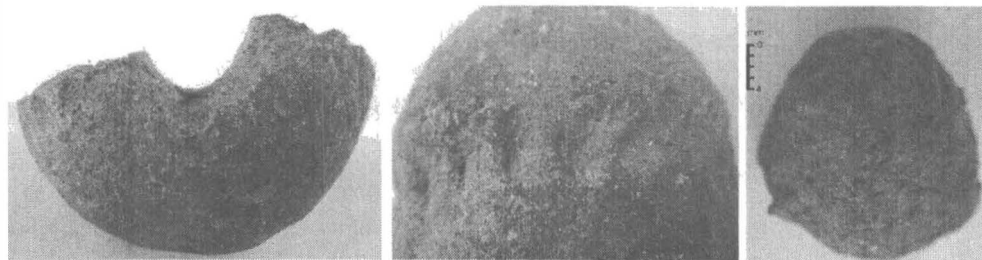

Fig. 60 Obiecte de lut.

tip B5), urechile se apropie de cele ale lui Resch. Ochii nu au fost codificați, fiind vorba de mască, la care varietățile sunt mari.

Vasele.

Așa cum precizam mai sus, numărul lor este mic, la fel cele păstrate întregi.

Unul dintre ele este din pastă fină amestecat cu nisip, jumătate este negru, cealaltă jumătate cenușiu. Interiorul este cenușiu, ceea ce arată că aceasta a fost și culoarea de la ardere.

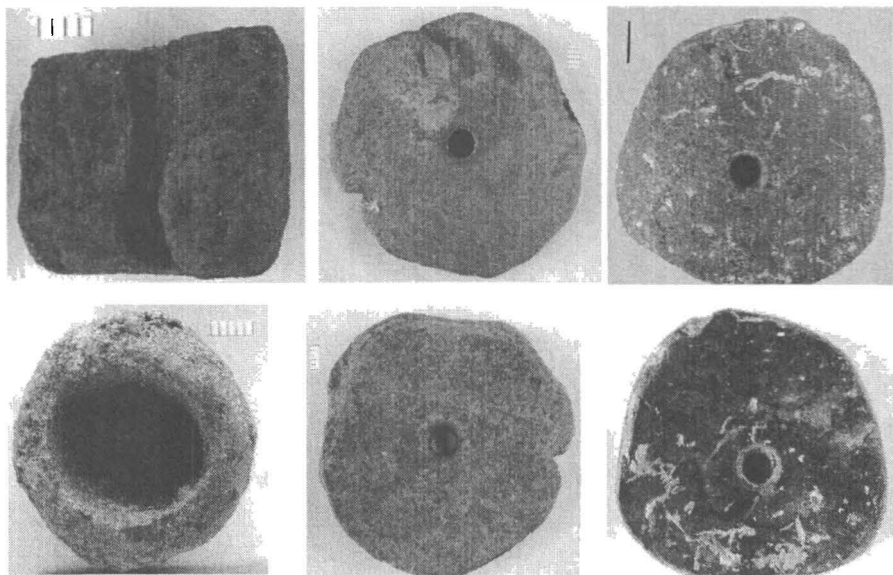

Fig. 61. Podoabe și elemente de îmbrăcăminte, nr. 4 vâscior (jucărie de copil).

Cea mai interesantă piesă este o tigaie, care are o gaură cu marginea îngroșată.

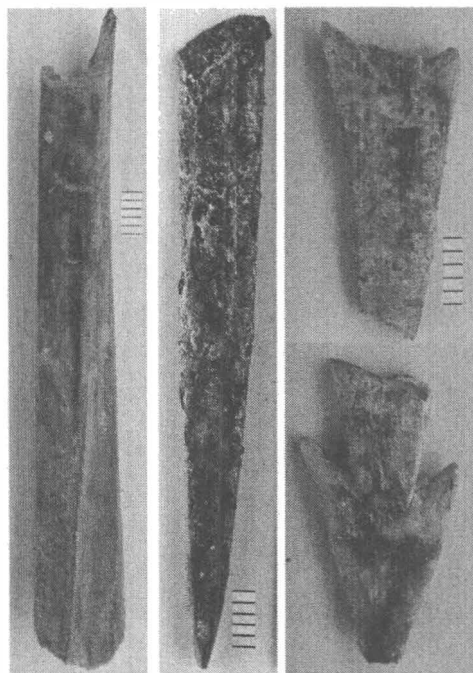

Fig. 62 Unelte și arme de os și corn

Această îngroșare era menită a întări buza găurii, din aceste motive credem că servea ca atunci când operația de topire sau coacere era terminată, să poată fi introdusă o coadă ascuțită cu care putea fi luată de pe vatră, iar două mici proeminențe laterale serveau pentru a menține echilibrul cu a doua mână. Ulterior, gaura putea servi și la scurgerea grăsimilor în vase sau în opaițe (acele altărașe de cult ce serveau la păstrarea și menținerea focului).

De obicei, asemenea altare erau folosite pentru păstrarea focului - dar puteau fi folosite și la ofranda grăsimilor pentru divinități - necesită în timpul zilei o apărătoare de foc pentru a feri flacăra de curent, când se folosesc acele zise „strecurători”, care sunt de fapt niște capace ce au în partea de sus un orificiu

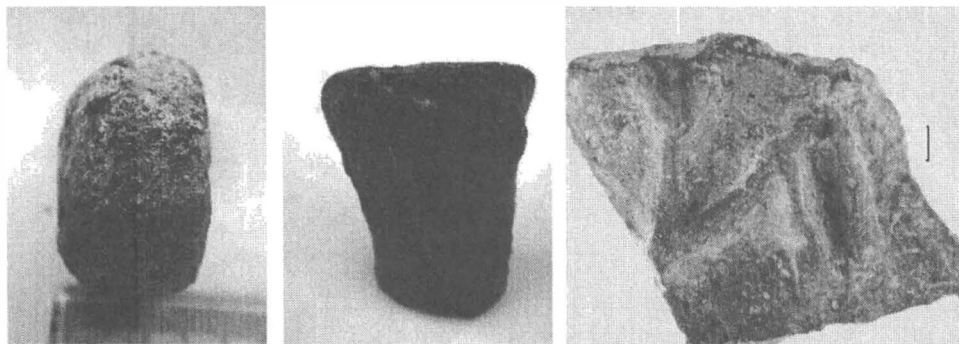

Fig. 63 *Plastica*

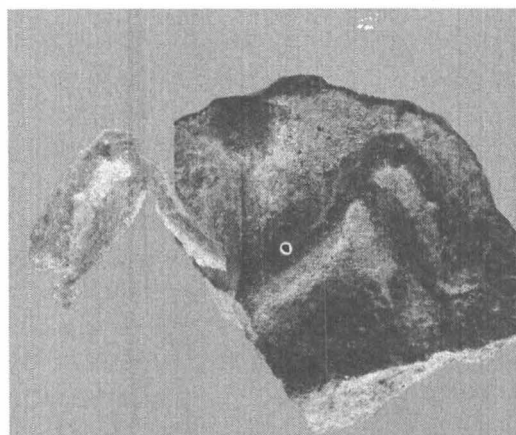

Fig. 63.2 *Reconstituirea poziției brațului*

mai larg ca un horm pentru aerul cald, iar găurile servesc pentru primirea oxigenului necesar arderii. Ridicarea capacului permite luminarea necesară, mai ales noaptea.

O altă formă mai interesantă este un vas patrulater (fig. 68/2), caracteristic neoliticului târziu (etapei IIB-III a culturii Banatului, culturii Turdaș și Tisa).

Văscioarele miniaturale.

Au fost descoperite o serie de văscioare miniaturale, cele mai multe modelate în joacă de către sau pentru

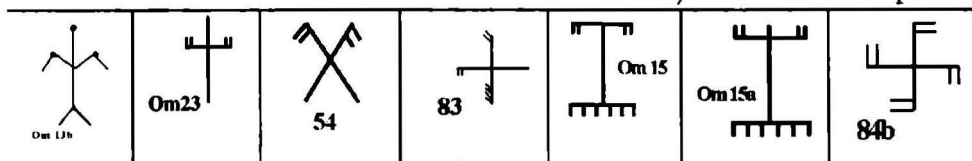

Fig. 64 *Poziții de figuri umane redată în simbolurile « scrierii sacre »*

copii,

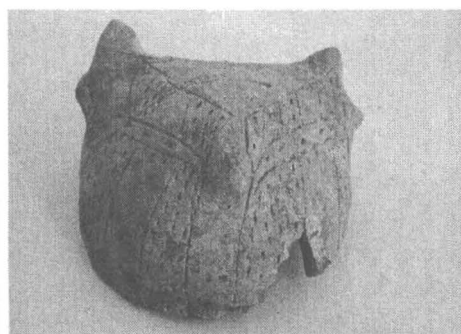

Fig. 65 *Capace de vas*

rezultate din imitarea grosolană sau generală a unor elemente funcționale sau a unor elemente de decor. Arderea acestor vâscioare este destul de bună, foarte probabil sunt arse în jar, fiind de mici dimensiuni. De multe ori, aceste vâscioare au pe ele urmele unor amprente ce ar trebui studiate.

Fragmentele ceramice sunt în studiu, ele au fost incluse în baze de date, nefiind încă cumulate cu cele din campaniile vechi. De altfel, mai sunt zone de cercetat, mai ales încăperea A.

Fragmentele ceramice descoperite nu ridică probleme deosebite din punct de vedere cultural sau cronologic, predominând elementele specifice culturii Banatului, adică cele vinciene, cele de tradiții liniare și cele care au elemente comune. Totuși, elemente „curat” liniare sau Szakláláhát nu au apărut și nici

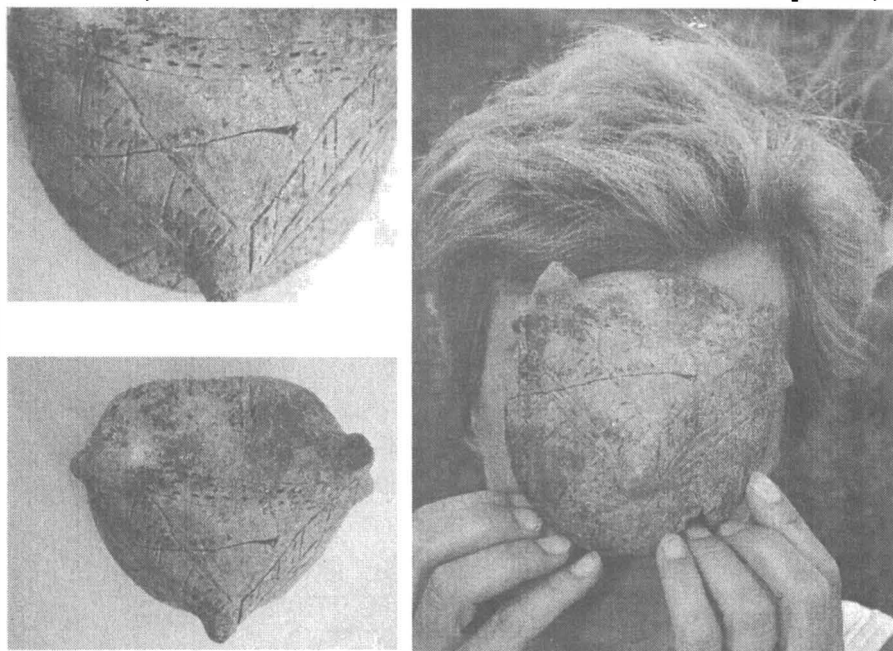

Fig. 66 1-2 Detalii privind capacul, fața capacului sugerează ideea de mască (3)

fragmente de import (Bükk). Una din tipsiile folosite pentru copt pâine sau lipii, au drept toarte niște mici proeminențe, care privesc dintr-un anumit unghi seamănă cu un cioc de pasăre.

În ce privește funcționalitatea construcției, este greu să ne pronunțăm exact, deoarece se combină elemente de uz gospodăresc cu cele sociale, mai ales la nivelele inferioare. După analiza oaselor, dorim să vedem dacă ipoteza de anul precedent, anume că proprietarul ar avea preocupări de vânătoare, se confirmă, ceea ce ar explica simbolul casei legat de cerb. Unele unelte, cum sunt harponul, răzuitoarele mari pentru degresat piei, vasele mari de la etaj, vetrele adâncite, chiar și patul mare, precum și lipsa uneltelor agricole, ar pleda pentru casa unui vânător. Dar argumente prea multe, deocamdată, nu avem adunate.

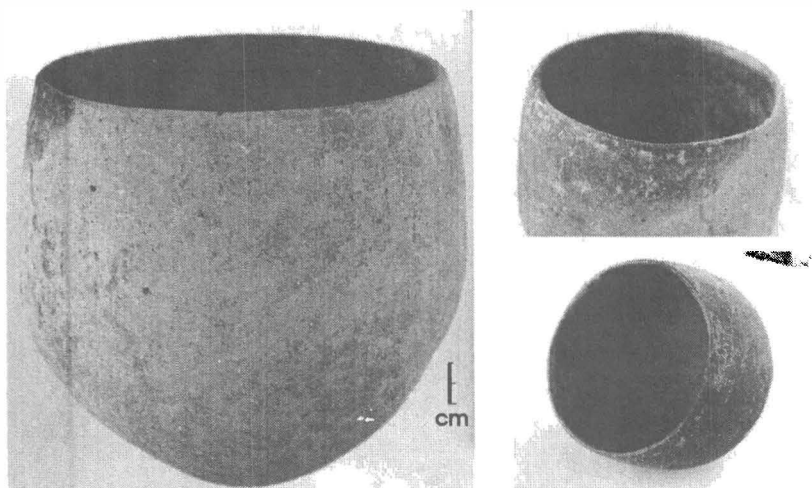
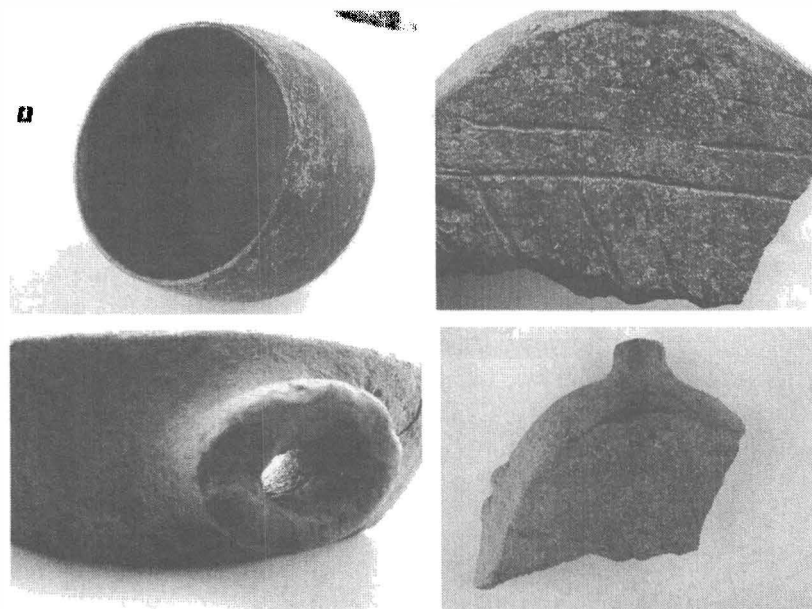

Fig. 67 bol, tigaie

Blocul de locuințe «Casa Cerbului» aparține nivelului 6, respectiv culturii Banatului, faza IIB, perioadei de maximă înflorire a stațiunii, a arhitecturii dar și civilizației acestei culturi. Distrugerea aparține nivelului 6, nivel cu mai multe faze de construcții și refaceri, marcat de noi ca 6a perioada timpurie (primele construcții cu etaj și funcționarea unor construcții din nivel 7c) și 6b ultimele două-trei etape, când are loc și distrugerea. Cronologic și cultural, aceasta corespunde etapelor Vinča B1/B2, vreme la care și la Zorlențu Mare apar construcții cu podea suspendată și etaj, respectiv fazelor 5b după ronologi lui W. Schier, la Vinča - *Bjelo Brdo* (pentru dezbateri mai largi: Lazarovici C-M și Gh. 2006, capitol III. 2, Fig.

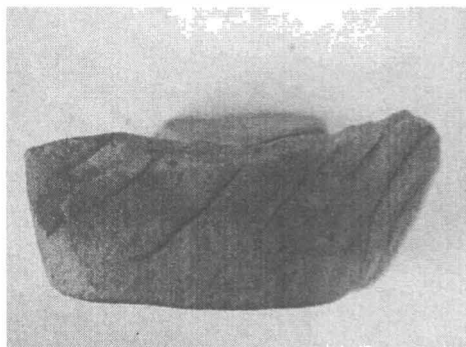
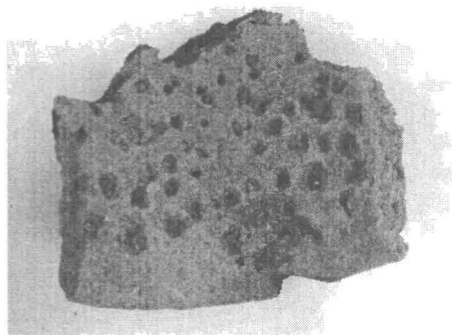

Fig. 68 Capac (apărător de foc) și vas patrulater

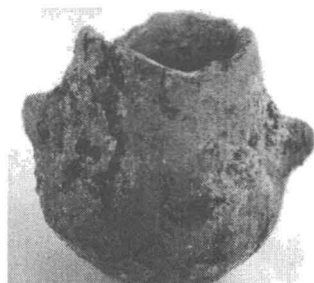
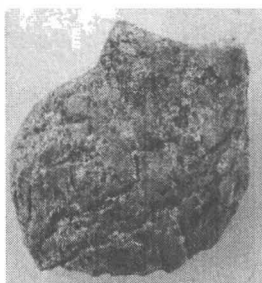

Fig. 69 Văscioare

IIIb.4b), nivelului Balta Sărată II ș.a.

În date de cronologie absolută, este vorba de intervalul 5.100 – 5.000 CAL BC. Distrugerile ar putea fi provocate de primele migrații a ceea ce noi numeam „șocul” Vinča C (Lazarovici Gh. 1987; 1994), anterior migrației Foeni, ce pare a fi al doilea mare șoc (Drașovean 1996; 1997; Schier W., Drașovean Fl. et alii 2004 ș.a.). În aceeași vreme sau mai târziu este ceea ce se numea Vinča Pločnik I, orizontul vaselor cu buza îngroșată (C1 la Miložić), deși acesta nu este un criteriu, asemenea vase apărând și mai de timpuriu (la Supska Stublina, în Karanovo III, ș.a.) problema fiind necesar a fi reanalizată.

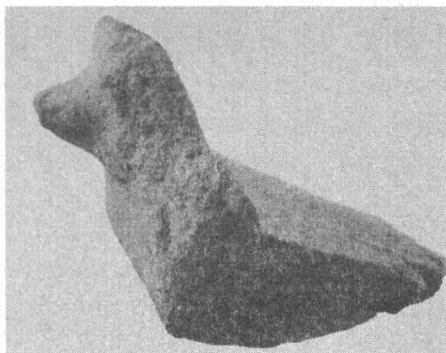
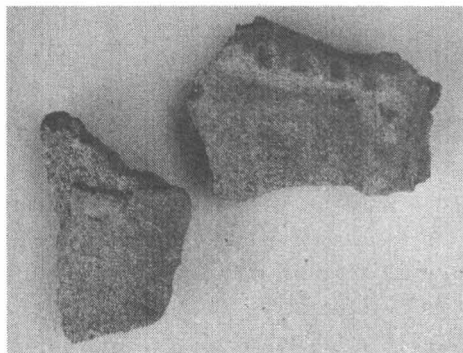

Fig. 70 Fragmente ceramice

Lista prescurtărilor bibliografice

- Lazarovici Gh.** et alii 2001: Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, Z. Maxim, *Parța. Monografie arheologică*, Vol. 1.1 341 p.; vol. 1.2, 115 pl. 137 fig., „Waldpress”, BHAB, 12, 2001.
- Lazarovici Gh.** et alii 2003 : Gh. Lazarovici, S. Petrescu, D. Negrei, S. Ion, D. Gurgu, *Balta Sărată. Campaniile 1992-2003 (I. Arhitectura)*, în *Tibiscum* XI, 2003, p.143-198
- Lazarovici Gh.** et alii 2004: Gh. Lazarovici, S. Petrescu, D. Țârdoiu, D. Negrei, S. Ioan, *Balta Sărată*, în CCAR. Campania 2003, CIMEC 2004.
- Lazarovici Gh.** et alii 2005a: Gh. Lazarovici, F. Drașovean, V. Cedică, A. Fota, M. Merlini, S. Angeleski, P. Ucelli, Z. Maxim, D. Bindea, C.-M. Lazarovici, S. Petrescu, D. Negrei, S. Ioan, D. Gurgu, C. Roman, D. Diaconescu, O. Chitic, T. Arpad, T. Daroczy, D. Zenobia, L. Bojincu, F. Burlacu, *Parța*, în CCAR. Campania 2004, CIMEC 2005.
- Lazarovici Gh.** et alii 2005b: Gh. Lazarovici, M. Merlini, Z. Maxim, C.-M. Lazarovici, P. Ucelli, S. Petrescu, S. Ioan, D. Negrei, D. Gurgu, C. Roman, D. Diaconescu, S. Angeleski, O. Chitic, *Șantierul arheologic Parța. Casa Cerbului. 1-15 iulie 2005*, în *Patrimonium Banaticum*, IV, 2005, p. 27 – 72.
- Lazarovici Gh.** et alii 2006: Gh. Lazarovici, P. Biagi, M. Spataro, C.-M. Lazarovici, S. Colesniuc, C. Suciuc, C. Roman, O. Chitic, S. Angeleski, A.Tatar, *Petreștii de Jos, com. Petrești, jud. Cluj. Punct Cheile Turzii. Campania 2004*, în CCAR. Campania 2005, CIMEC 2006.
- Lazarovici Gh.**, Merlini M. 2005: web The excavation of the deer house (Casa Cerbului) 1-15 July 2005.
- Lazarovici Gh.**, Maxim Z. 1996: *Marton Roska's Excavation from Turdaș and their Results*, în *The Vinča Culture*, Timișoara, 1996, p. 223-267.
- Lazarovici Gh.**, Merlini M. 2005: *New archaeological data referring to Tărtăria tablets*, în *Documenta Prehistorica*, XXXII, (Papers of the International Neolithic Seminar-Symbols and Symbolism, 5-10 noiembrie 2004), Ljubljana 2005 p. 205-219.
- M.-C. și Gh. Lazarovici** 2007: *Arhitectura neoliticului și epocii cuprului*, vol. II, Epoca cuprului. Ms.
- Maxim Z.** et alii 2005: Z. Maxim, Gh. Lazarovici, M. Meșter ș.a. *Șantierul arheologic Țaga 2005 m.s.*
- Băcuț-Crișan S.** 2006: *Neoliticul și eneoliticul timpuriu în Depresiunea Șimleului*, Alba Iulia, 2006, teză de doctorat.

